

VITTEPRAËTJE

het kwartaalblad van
Oudheidkundige Vereniging

Herderewich

Anno 2013

ISSN 1386-1481

17e jaargang, nr

3

"VITTEPRAETJE"

Kwartaalblad van de Oudheidkundige Vereniging "HERDEREWICH"
Postbus 210 3840 AE Harderwijk
E-mail: redactie@herderewich.nl Internet: www.herderewich.nl
Bank: P3036192

In dit nummer:

Bestuursmededelingen	pag. 2
Agenda	pag. 3
Gasfabriek Harderwijk	pag. 4
Waar stond de Sint Nicolaaskerk?	pag. 9
De stadsrechten van Harderwijk	pag. 12
Visserijberichten (11) 1882	pag. 17
Max Monumentaal	pag. 22
De Hanzestad Harderwijk (9)	pag. 23
Multitoon (advertentie)	pag. 30
Harderwiekers en/of Hierders (53) Fiegen	pag. 31
Van alles wat ver-EEUW-igd (57)	pag. 36
Prijslijst van hetgeen Herderewich te koop heeft	pag. 42
Bestuur, werkgroepen, vrijwilligers.	pag. 43

Bestuursmededelingen

Van het Dagelijks Bestuur

Geachte leden van de Oudheidkundige Vereniging Herderewich,

Herderewich heeft ruim 700 leden, maar we weten eigenlijk heel weinig over u als lid. Het enige dat we weten is, dat u interesse heeft in de geschiedenis van Harderwijk en Hierden. Over deze geschiedenis kunt u elk kwartaal in het Vittepraetje weer mooie verhalen lezen. Op deze wijze komt u steeds meer te weten over de geschiedenis van Harderwijk en Hierden.

Herderewich wil nu graag iets meer te weten komen over haar leden. Dit willen wij doen door middel van een enquête. Bij dit Vittepraetje treft u deze enquête aan die ook is terug te vinden op www.herderewich.nl. Via de website kunt u er een afdruk van maken.

Het is belangrijk dat zoveel mogelijk leden deze enquête invullen. Hierdoor krijgen wij meer inzicht in de interesses en verwachtingen van onze leden. Zo kunnen wij de activiteiten van Herderewich beter laten aansluiten op uw verwachtingen. Daarnaast zullen wij in de toekomst proberen vaker via e-mail met u in contact te komen. Bijvoorbeeld bij een oproep voor vrijwilligers op de kraam.

Verdere uitleg over de enquête vindt u bij de vragen.

Met vriendelijke groet,

Wietse Goedhart
Voorzitter

Jan Mons
Secretaris

Henk van Till
Penningmeester

Van de penningmeester

Contributie 2013

Geachte leden van de Oudheidkundige Vereniging Herderewich.

Met dit bericht wil ik alle leden die hun **contributie over 2013** nog niet hebben betaald vragen dit alsnog over te maken. Deze bedraagt voor dit jaar € 16,00. De contributie voor een jongerenlidmaatschap (tot 16 jaar) bedraagt € 8,00.

U kunt de contributie over maken op rekening nummer 3036192

(IBAN: NL93INGB0003036192) ten name van de Oudheidkundige Vereniging Herderewich.

Met vriendelijke groet,

Henk van Till
Penningmeester

Van de redactie

LET OP: DE LEZINGEN WORDEN IN DE BIBLIOTHEEK GEHOUDEN !

Agenda 2013

Visserijdag zaterdag 31 aug. 2013

Op zaterdag 31 augustus de traditionele Visserijdag met ook dit jaar een Visserijdagbraderie aan de Boulevard. De havenkades zijn het decor van vele activiteiten, zoals historische visserijambachten, de wedstrijd visroken voor het jaarlijks kampioenschap van Harderwijk. Kortom vele bijzondere activiteiten tijdens de Visserijdag in Harderwijk.

Kunstroute Noordwest-Veluwe 2013 zaterdag 7 sept. 2013

Catharinakapel, Klooster 1, Harderwijk, van 11:00 tot 17:00 uur

De kunstenaars exposeren in Ermelo, Harderwijk, Nunspeet, Elburg en Oldebroek.

"Bier brouwen op de Veluwe", Evert de Jonge, die in 2011 een boek over het onderwerp schreef, presenteert in een lezing de opkomst en neergang van de (stoom)brouwerijen op de Veluwe. Tevens vertelt hij iets over enkele opvallende zaken zoals de Veluwse hopteelt, putstoelen en bieraccijnzen. Dit laatste thema is ook heden ten dage weer actueel.

Bier wordt al eeuwenlang gedronken, water was vroeger vaak vervuild, dus een pul bier was beter voor de gezondheid. In de Middeleeuwen kwam in de Veluwse steden de bierproductie op gang. De staat en de stedelijke overheden stimuleerden deze tak van 'industrie' maar al te graag want met de accijnzen op het genotmiddel konden zij van alles bekostigen. Brouwers werden rijk, want iedereen dronk bier.

In de 17e eeuw zou de import van bier de productie in de steden verdringen.

Mogelijk was dat in Harderwijk net iets anders. Op het Veluwse platteland echter startte toen juist een bloeiperiode voor het brouwersvak. Omstreeks 1700 stonden er wel zo'n honderd brouwerijen op de Veluwe. In de 18e eeuw verdrongen koffie en thee het bier van tafel. Het aantal brouwerijen nam gestaag af en in 1902 sloot de laatste ambachtelijke brouwerij, mede wegens de opkomst van de stoombierbrouwerijen, waarvan er drie op de Veluwe waren gevestigd.

LET OP: locatie Bibliotheek Harderwijk

Aanvang: 20:15 uur, zaal open om 19:45 uur . . . donderdag 12 sept. 2013

Open Monumentendag.

O.a. de Vischpoort, maar ook zo'n 12 andere monumenten, zijn dan geopend en vrij toegankelijk zaterdag 14 sept. 2013

Lezing over "Inpoldering van de Zuiderzee" door de heer E.G. Voigt.

LET OP: locatie Bibliotheek Harderwijk

Aanvang: 20:15 uur, zaal open om 19:45 uur . . . woensdag 13 nov. 2012

Vrijwilligersavond in de Vischpoort donderdag 12 dec. 2013

Klein overzicht van 1857 tot 1957

Het is opvallend dat het bestaan van een gasfabriek in Harderwijk vanaf 1857 tot 1957 weinig of geen bekendheid heeft in de historie van deze stad. Bij het naslaan van allerlei fotoboeken over het wel en wee ter plaatse vindt men, buiten enkele achtergrondflitsen en een foto van een ontplofte gas-houder in 1901, geen foto's over dit bedrijf, ook niet van de sloop en nieuwbouw in de jaren 1960 - 1970.

Een eeuw gasproductie in Harderwijk door W van Wijk is het enige artikel. Zelfs in "Geschiedenis van Harderwijk" uit 1998, onder redactie van J. Folkers bij Boom uitgegeven, is geen aandacht voor de gasfabriek die 100 jaar van belang is geweest voor de Harderwijker bevolking. Waar dit boek op blz. 105 - onderaan - melding maakt van de economische en financiële kwetsbaarheid van Harderwijk, durfde de gemeenteraad met het voornemen van het starten met een gasfabriek te komen voor het - voor die tijd - toch wel grote bedrag van fl. 60.000.-. Waarschijnlijk was de aanwezigheid van kazernes een belangrijke drijfveer.

Speelden gedachten van een toekomstige "melkkoe" in de hoofden van de vroege vaderen? Het lijkt mij dat Harderwijk voor die tijd een gedurfd plan ter hand nam; gasfabrieken bestonden nog maar enkele tientallen jaren, voornamelijk in de grote steden! De gaslevering was de eerste tientallen jaren vooral gericht op straatverlichting; langzamerhand is daar het gasverbruik voor kookdoeleinden, industrie en verwarming bijgekomen.

Ook de heer H. Kraaijenbrink in zijn voortreffelijk boek "Politierapport 1940 - 1945" meldt in de opsomming van Harderwijks bestaansmiddelen, op de pagina's 11-13, niets over de "gasfabriek", die toch aan 30 tot 40 mensen werk verschafte en voor Harderwijkers een belangrijke functie vervulde. Dit laatste wordt wel meerdere keren in zijn boek onderstreept. Heel de Tweede Wereldoorlog door hebben de werknemers onder/met zwaar en vuil werk de Harderwijker bevolking van gas - vooral voor verlichting - voorzien; slechts enkele dagen voor de bevrijding stakte de gaslevering.

Mijn bedoeling is om dit stukje ondergeschoven Harderwijkse geschiedenis aan het daglicht te brengen en een herinnering ter plaatse van de oude gasfabriek in de vorm van een naamgeving en/of plaquette van de grond te krijgen.

Volgens sommigen was het een Nederlandse zeventiende-eeuwse chemicus die voor het eerst het begrip "gas" gebruikte als afleiding van het Griekse "chaos". Al rond 1726 ontdekte men dat gas wordt gevormd door fijngestampte steenkool te verwarmen, maar tot het einde van de achttiende eeuw was er geen inzicht in een mogelijk praktisch gebruik ervan. De hoogleraar Jan Pieter Minckelers ontdekte toen, als eerste in de Nederlanden, de mogelijkheden van gebruik van gas in de praktijk; gelijktijdig kwamen ook in omliggende landen deze ideeën op.

De Nederlandse predikant Bernardus Koning uit Akersloot begon in 1809 - door kennisneming van Engelse voorbeelden - als eerste te experimenteren met steenkolengas; hij paste in 1811 in zijn eigen woning gasverlichting toe. (Zie: *Geschiedenis van de techniek in Nederland, deel 3, in 1993 uitgegeven door Walburg Pers*).

In 1826 en 1827 werden de eerste gasfabrieken in Nederland - Amsterdam en Rotterdam - in bedrijf gesteld; hierna volgden vele andere plaatsen in de volgende jaren. Tot na de Tweede Wereldoorlog bleven zij in bedrijf, waarna gasvondsten in Drenthe en Overijssel een nieuw tijdperk inluiden. Het gevolg was dat vanaf de jaren vijftig van de 20e eeuw gemeentelijke gasbedrijven hun productie stopten en men tot regionale distributiebedrijven besloot om economischer gas te leveren. Toen daarna de grote gasbel bij Slochteren werd gevonden ontstond een uitbreidingsrage van gasnetten naar voordien niet te bereiken gebieden en het buitenland.

Nu volgt een historisch overzicht van het Gemeentelijk Gasbedrijf te Harderwijk.

Hoe het begon

Op 15 juni 1857 tekent koning Willem III een Koninklijk Besluit tot vergunning voor het "oprigten" van een gasfabriek "tot verlichting". Er zijn dus (financiële?) initiatieven vanuit Harderwijk geweest om zoiets te ondernemen!

Er wordt aan de heer Roll uit Rotterdam een concessie verleend om d.m.v. "pijpgas" de stad van gasverlichting te voorzien. Op 19 september 1857 vindt de aanbesteding van de bouw van een gasfabriek plaats. Voordat er gas door de leiding stroomde was er al een middenstander die de volgende advertentie in het OverVeluwsch Weekblad plaatste: "Ondergeteekende berigt zijne geeërde Stadgenooten, dat bij hem verkrijgbaar zijn alle soorten van Porcelainen Gazbranders. H van der Horst, Horlogiemaker".

Op 13 augustus 1858 was er op de Markt een feestelijke avond ter gelegenheid van het ontsteken van het eerste "Gazlicht". Het Corps Hoornblazers zorgde voor opwekkende "muziek". "s Avonds om kwart voor tien werd de gekroonde W voor het Raadhuis ontstoken. Hiermee begon de opmars van gasverlichting in Harderwijk, waaruit later het gasgebruik voor huishoudelijk gebruik en bedrijven ontstond. Op 21 mei 1861 wordt bij notaris J.D.C.C.W. de Mol de acte gepasseerd waarmee de Maatschappij van de heer Roll overgedragen wordt aan de "Harderwijksche Gasverlichting Maatschappij", waarvan de heer L.F.C. van Erp Taalman Kip directeur wordt.

De gemeenteraad gaat voorzichtig met zijn tijd mee en besluit op 18 oktober 1865 tot aansluiting op pijpgas om het stadhuis te verlichten met gaslampen.

Omstreeks 1871 heeft een raadscommissie van de Harderwijkse gemeenteraad kennis genomen van de regelgeving van de gemeentelijke gasfabriek te Alkmaar, betreffende overname van de fabriek door die gemeente. Blijkbaar ontstonden er plannen om dat ook in Harderwijk te gaan doen. In

1876 besluit de raad een commissie te benoemen om een begroting samen te stellen tot het overnemen van het bedrijf en het in eigen beheer te nemen. Dat vindt plaats op 27 december 1876 voor fl 17.000,-. Er moet wel meteen ver- en gebouwd worden waarvoor een lening van fl. 40.000,- wordt afgesloten. De overdracht vindt plaats op 23 april 1877 bij notaris H. C. Termaat en vanaf dat moment is er sprake van de Gemeentelijke Gasfabriek.

De Raad stelde vooraf, op 28 maart 1877, een "Verordening op de exploitatie der Gazfabriek" op, waar o.a. het volgende in werd vermeld: "De gasfabriek moet voorzien in de verlichting der straten en der openbare en bijzondere gebouwen. De fabriek wordt bestuurd door een Commissie van Beheer, ondergeschikt aan de Gemeenteraad. De Boekhouder ontvangt fl. 400,- per jaar en wordt door de gemeente benoemd, net als de Fitter die toezicht houdt op "het stoken van gaz en de werktuigen". Hij is ook verantwoordelijk voor het onderhoud van openbare lantaarns, lustres (hanglamp – kroonluchter), pijpen en branders. Zijn loon bedraagt fl.14.- per week. Per jaar is dat fl.728.-, ruim fl.300.- meer dan de boekhouder, een volgens mij in die tijd heel goed salaris, voor de meest verantwoordelijke persoon, met daarboven vrij wonen, vrij licht en gas, vrij vuur en steenkool.

In de fabriek werken drie knechten en een jongen.

Iedere ingezetene binnen de kom der gemeente heeft het recht om zijn woning met "gaz" te verlichten, de fabriek is niet aansprakelijk voor schade door gasleidingen ontstaan en iedere verbruiker moet verplicht een gazo-meter huren van de fabriek. De gasleiding tot de woningen - tot 4 meter - is voor rekening van de fabriek, maar bij een lengte van meer dan 4 meter vanaf de "hoofdpijp" is het voor rekening van de verbruiker. De prijs van het gaz per "stère" (m3) wordt jaarlijks door de Commissie van Beheer voorge-dragen.

Op 25 april 1877 wordt de "Instructie voor de Fitter" vastgesteld, hij is verantwoordelijk voor de gasproductie en de goede technische staat van het bedrijf en geeft leiding aan de knechten. (We zouden hem nu meer de op-zichter noemen). Op de eerste van elke maand neemt hij de meterstanden in de openbare gebouwen op en int de verschuldigde gelden. Hij ontsteekt en blust de straatverlichting of zorgt dat dit gebeurt en verder laat hij de lantaarns onderhouden en 2x per jaar reinigen. Hij zorgt voor het onderhoud van de gazo-meters en de leidingen en de Fitter moet bij brand de betreffende leiding afsluiten. Het moge duidelijk zijn dat de Fitter een belangrijk persoon was die zijn loon meer dan waard was. De Commissie van Be-heer heeft het oppertoezicht op de gasfabriek namens de Raad, ze onderzoekt de klachten van particulieren en verzorgt de aankopen. Al deze rege-lingen zijn gedurende 23 jaar van kracht gebleven.

Toch vindt in juli 1900 een ernstige gasontploffing plaats waardoor de dek-sel van de gashouder weggeblazen wordt. De heer J. Adriaanse, gasmeester te Gorinchem, wordt tot directeur benoemd om de fabriek te herstellen en zo nodig te moderniseren en/of uit te breiden. Daarmee wordt gelijktijdig het beheer van de gasfabriek gewijzigd.

Door het toenemen van het verbruik wordt de fabriek tussen 1901 en 1914 zesmaal vergroot. Ondertussen vindt een stevige discussie plaats over de effectiviteit van de gasproductie. Het verlies van gas in het net bedraagt 7% waarover de heer Adriaanse zich moet verantwoorden. Hij verdedigt zich met cijfers van 20 andere bedrijven met verliezen: 1,4% in Barneveld en 14% in Zwijndrecht; Harderwijk zit dus op het landelijk gemiddelde. Het 6000 meter lange buizennet is verouderd en veroorzaakt lekkages, dat is de belangrijkste oorzaak.

Het verlies is ca. 10.000 m³ en "dat is niet veel"! Dat gasverlies is een doorlopend probleem gebleven. De verbindingen van de buizen waren o.a. afgedicht met hennepstrengen met een kraag van lood en werden dichtgeslagen met vuisthamer en speciale beitels. Door werking van de leidingen in de grond en uitdroging en het droger worden van het gas ontstonden er lekkages, die d.m.v. metalen kragen, na herstellen van oude vulling, werden afgedicht.

Er ontstonden speciale gaslekzoekers, ook wel gashonden, waarmee men de hoofdleidingen systematisch langs liep. Vanuit Zutphen heeft de heer Bosman jarenlang (1960–1980) met zijn gashond dit werk verricht. Het percentage gasverlies bleef altijd een belangrijk gegeven. Ook de opkomst van elektriciteit vormde een bedreiging van de gasvoorziening.

Volgens de directie is de fabriek te druk met het nalopen van klachten van gebruikers. Gesuggereerd wordt om particuliere fitters in te schakelen en de middenstand moet meer lampen en armaturen gaan verkopen, want: "de concurrentie die in ieder vak nodig is wordt thans node gemist".

In 1912 worden de gaslantaarns voorzien van een automatische ontsteking; dit moet een belangrijke bezuiniging opleveren: "Lantaarns opsteken en blussen, schoonmaken en kousjes vervangen kost wel fl. 670.- per jaar!"

Gasfabriek Harderwijk met links de directeurswoning (ansicht gemeentearchief, ca. 1915)

We zijn uitgenodigd om het jubileum van de heer J. Adriaanse mee te mogen maken, hij is op heden 25 jaar directeur van het plaatselijk gasbedrijf van onze stad Harderwijk. De feestelijkheden zullen plaatsvinden in de woning aan de Havendam op het bergje, tevens kantoor, van de familie Adriaanse. Het is 16 september 1925, de dag nadat de heer J. Adriaanse, afkomstig uit Gorkum, 25 jaar eerder in dienst trad. De omgeving is in feesttooi, de omliggende woningen hebben de vlag uitgestoken en zijn zelfs versierd met hei. De ingang van de fabriek toont een prachtige ereboog, door het personeel opgebouwd. Boven op de grote gashouder waait de Hollandse driekleur voluit.

Uit alles blijkt een grote genegenheid en waardering voor de jubilaris, die ook al 's morgens in tegenwoordigheid van het gemeentebestuur, uitgezonderd de door "ongesteldheid" afwezige burgemeester, gemeenteambtenaren, werknemers der gasfabriek en belangstellenden, tot uiting was gebracht.

De wethouder de heer Cozijnsen zegt dat het college met grote dankbaarheid is vervuld voor het verrichte werk door en onder de heer Adriaanse en het bereikte resultaat. "De welvaart van Harderwijk hangt voor een groot deel af van een goede gasvoorziening, die ondanks de dreigingen, ondanks onweerswolken, door de groote ervaring, energie en krachtig optreden van de jubilaris, door de achter ons liggende jaren verzorgd werd". In 1857 kwam d.m.v. een openbare aanbesteding een gasmaatschappij tot stand die de verlichting van straten en pleinen met "pijpgas" voor gaslantaarns uitvoerde.

In 1877 koopt de gemeente Harderwijk het bedrijf, waarin het zich langzaam maar zeker uitbreidt tot een verkoop van 220.000 m³ gas in 1900, terwijl zich in dat zelfde jaar een ernstige ontploffing voordoet en het deksel van de gashouder weggeblazen wordt. Onder leiding van de directeur van het Amersfoortse gasbedrijf wordt de schade hersteld en worden 2 kleine gashouders van 150 m³ elk in bedrijf genomen. Ook wordt besloten op het gasbedrijf een directeur aan te stellen tegen een salaris van fl. 1000.- per jaar en vrije woning met gas en licht. Het wordt onze jubilaris de heer J. Adriaanse, afkomstig uit Gorkum. Op 15 september treedt hij in dienst, direct daar op volgend wordt de bestaande gascommissie opgeheven en komt het bedrijf onder oppertoezicht van B. en W. van Harderwijk.

Onder zijn leiding wordt in 1901 het plan voorgelegd en uitgevoerd tot vernieuwing en vergroting van het gasbedrijf, het in bedrijf nemen van 2 gashouders, een van 1000 m³ en een van 300 m³. Op het einde van dat jaar bleek de productie gestegen tot 250.000 m³. Dit zette zich de volgende jaren voort: 1904 – 360.000 m³, 1909 – 500.000 m³. In 1912 - 1914 was uitbreiding nodig; een gashouder van 2000 m³ verving zijn kleinere broertje, met als resultaat dat in 1914 de jaarproductie op 750.000 m³ uitkwam.

wordt vervolgd

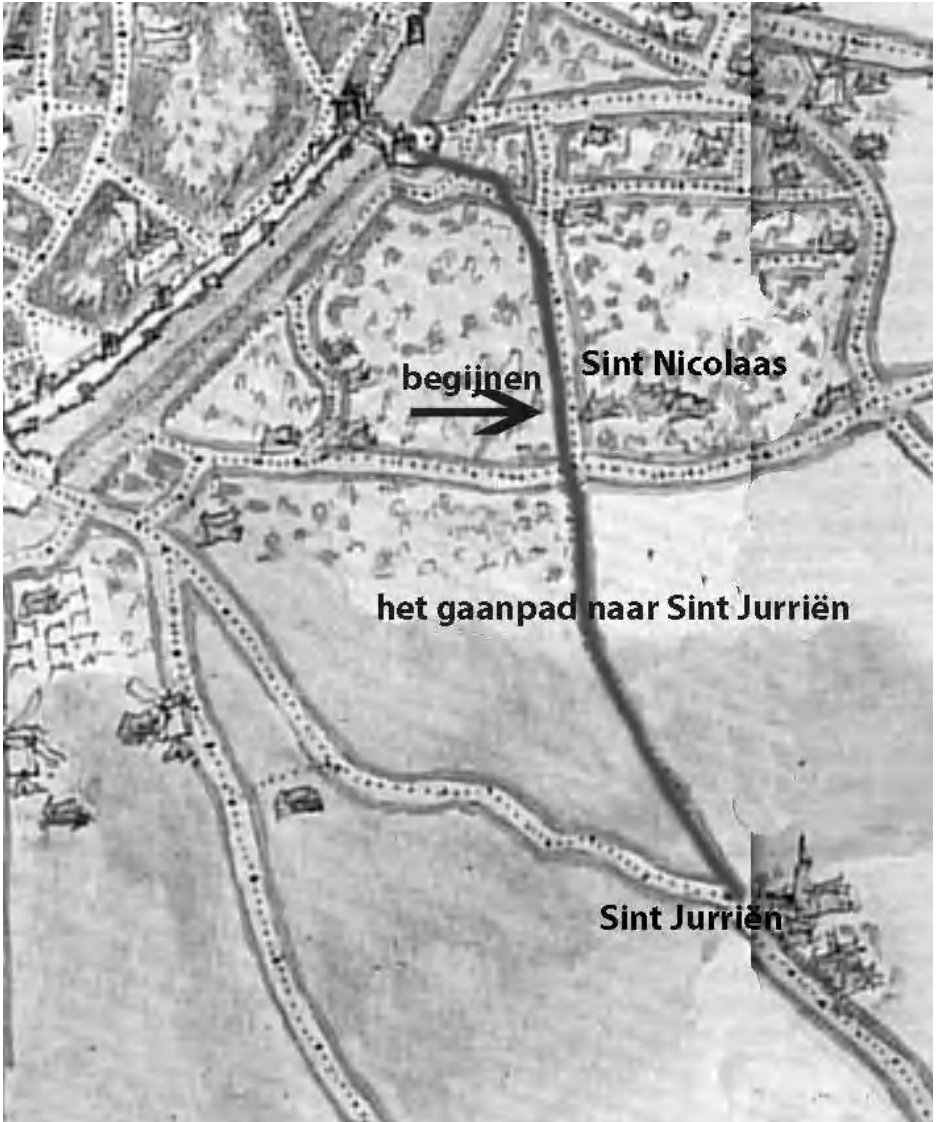
Aan de vermeende locatie van de eerste kerk in deze omgeving, de Sint Nicolaaskerk, zijn heel wat woorden gewijd. Nieuwsgierig geworden door die vele discussies over de locaties ben ik in de diverse publicaties gaan zoeken. Het was de eerste kerk van Harderwijk, gesticht door het kapittel van het Sint Marie Godshuis te Utrecht dat circa 1081 was opgericht ¹⁾. Wanneer ze is gebouwd weten we niet, wel dat de toren in 1415 door de bliksem werd getroffen, verbrandde en instortte. De toenmalige hertog bepaalde dat de resten moesten worden afgebroken en een andere toren binnen de stad moest worden gebouwd. De kerk zelf bleef nog ruim een eeuw staan, raakte in verval en werd in 1524 afgebroken.

Mr. Johan Schrassert, secretaris van Harderwijk schrijft in zijn *Hardervicum Antiquum* op blz.32: "Omtrent een slingerwerp buyten de Lutticke Poort op de weg na St. Jurriens plagt sig te vertoonen de eerste Kerspel-Kerck van Harderwijkck, den H. Nicolaas toegedaan," De heer Joop Kooiman, oud-militair, vertelde mij dat met slingerworp geen schaapherdersslinger wordt bedoeld maar een blijde. Een oorlogstuig om stenen in een vesting te slingeren met een reikwijdte van wel 300 meter! Later blijkt dat Schrassert zijn beschrijving grotendeels gekopieerd heeft van Pontanus, een geleerde die in Harderwijk had gestudeerd en in "*Historiae Gelricae*" o.a. de steden van Gelre in het Latijn had beschreven. Door Arend van Slichtenhorst is dat vertaald. Hij schrijft over de St. Nicolaaskerk: "Omtrent een musquetschot, buiten de stad voor de Smee en Lutteke poort omtrent het ganckpad nae St. Jurriens Capt.= plagh te staen de eerste kerck van Harderwijkck aan Sint Nicolaes toegedient van welckes ruijmtte het kerckhof en de overige gedenktekenen overvloedelijck gewagen.

Navraag leerde mij dat een musketschot in die tijd tot zo'n 350 meter kon komen.

In onze eigen "*Herderewich Kroniek*" van 1975, de voorloper van het "*Vit-tepraetje*" schrijft Karel Mars, oud-voorzitter van Herderewich: "Ook valt in deze tekening naar onze mening het antwoord te ontdekken op de omstreden vraag naar de juiste plaats waar de oudste Harderwijker kerk, de St. Nicolaaskerk, gestaan heeft. Deze was sinds de brand van de toren in 1415 als parochiekerk buiten gebruik gesteld en vervangen door de Onze Lieve Vrouwekerk binnen de muren; ze was echter als kapel nog lang in gebruik gebleven, en daarom kon Jacob van Deventer het vervallen gebouw op zijn kaart tekenen. We vinden het midden aan de Touwbaan, aan de noordzijde, met direct oostelijk van de kerk een (kerk)pad dat Touwbaan en Hierdenseweg verbindt. Zo vinden we dus een bevestiging van vele andere, niet geheel duidelijke aanwijzingen, dat we daar - midden in het oudste agrarisch gebied van de hof Selhorst van het kapittel van St. Marie in Utrecht - de fundamenten van de oudste kerk zouden kunnen vinden."

Bij de St. Nicolaaskerk woonden ook begijnen. We weten dat uit de regesten nr. 199 van 4 augustus 1449, nr. 286 van 21 maart 1452 en de recognitieboeken o.a. nr. 129 van 25 april 1453.

Fragment uit de kaart van Jacob van Deventer, circa 1568

Als we al deze argumenten op een rijtje zetten:

a: de weg naar Sint Jurriën vanuit de Luttekepoort, de Tuinstraat

b: een slingerworp of musketschot is circa 300 tot 350 meter

c: er woonden begijnen bij de kerk en kijkend op de plattegrond van Jacob Van Deventer, een erkend en nauwkeurige landmeter en tekenaar en er bij bedenkend dat die kaart in 1568 is getekend dan kun je het alleen maar eens zijn met Karel Mars.

De Sint Nicolaaskerk lag aan de weg naar Sint Jurriën, circa 300 tot 350 met de weg van de Luttekepoort. Op de kaart zijn enige woningen getekend, ongetwijfeld van de begijnen en misschien resten van de VOORMALIGE Parochiekerk, de Sint Nicolaaskerk.

Noten

1) Inv.Oud Archief Harderwijk, tweede deel (Regestenlijst), de nummers:

133 10 mei 1450: Fredericus, bisschop van Utrecht, vergunt aan de kerkmeesters van de parochiekerk staande buiten Herderwijk, den toren van die kerk af te breken en hem te herbouwen binnen de stad ter plaatse waar de nieuwe parochiekerk wordt gebouwd.

134 10 mei 1450: (Reinold) hertog van Gelre, gelast Burgemeesters, Schepenen en Raad den toren van de verbrande kerk af te breken, doch geeft hun verlof om binnen de stad een nieuwen te bouwen.

135 3 oct. 1450: De hertog van Gulich en Gelre bericht aan Burgemeesters, Schepenen en Raad dat hij volgens hun te Herderwijck gedane belofte met zijn Raad gesproken heeft en dat hij hun als resultaat ervan, beveelt den kerktoren af te breken.

268 24 juli 1450: "... de begijnen wonende bij het Sint Nyclaeskerchof..."

Uit onbekende bron:

In het midden van de 16e eeuw werd een nieuw soort geweer in gebruik genomen in plaats van de haakbus, een musket. Een lontgeweer met een schootsafstand van ongeveer 350 meter en een gewicht van zes en een halve kilo. Vanwege dat hoge gewicht moest het musket op een musketvork gelegd worden als je er mee wilde schieten.

uit Woordenboek der Nederlandse Taal (WNT)

musket: Als vuurwapen schijnt het musket in de 16de eeuw in gebruik te zijn gekomen, het was zwaarder dan de haakbus, maar droeg verder.

musquetschoot : In de oudere taal zeer gewoon als maat voor en afstand: zoover als het schot draagt. || (Sijn beesten ende schapen) onder musquetschoot van den anderen verscheyden hebbende laten weyden, V. RIEBEEK, Dagverh. 3, 99 (zie ook 3, 333). Een ander stroom (lava) ..., sijnde een Musquet-Schoot breed, Holl. Merc. 1669, 23. Tromp wachtte tot dat hy op een musketschoot by hem (t. w. Blake) was, BRANDT, De Ruitser 39. Niemand (sal sich), daer hy passeert, de staetsie tot op een musquetschoot bestaen te naderen, SCHOUTEN, Voyagie 1, 234. Zoo wanneer iemand eenige Landeryen onder het bereik van een Musquetschoot, van het uiterste der Werken van de voorsz. Vesting gereekent, zal willen doen opmeeten enz., Gr. Placaatb. 9, 65 b (a]. 1774).

In het Vittepraetje, 9e jaargang nr. 4, 2005, heb ik een stukje geschreven over onze stadsrechten. Ik heb toen vooral geprobeerd de geschiedenis van onze stadsrechten te beschrijven.

Nu wil ik u iets vertellen over de stadsrechtenoorkonde van onze stad. Harderwijk lag in het hertogdom Gelre. Graaf Otto II (de Lamme) van het huis Wassenberg, graaf van Gelre en Zutphen, verleende in een privilegiebrief van 11 juni 1231 de stad stadsrechten. De rechten die Harderwijk kreeg waren afgeleid van de Zutphense rechten en vrijheden.

Aan de lezer van ons blad wil ik een interessante vraag voorleggen: Waarom kreeg Harderwijk eigenlijk deze rechten van de graaf van Gelre? Hierover bestaan verschillende theorieën, die ik hierna de revue laat passeren.

- 1 Het promoveren van de nederzetting Harderwijk tot stad, een verdedigbaar bolwerk, is mogelijk gedaan uit politiek oogpunt, zoals dat ook met Hattem gebeurde. Met het steeds beter bevaarbaar worden van het zuidoostelijk bekken van de Zuiderzee (waaruit omstreeks 1175 het voordien aanwezige hoogveen was verdwenen) nam de mogelijkheid toe het graafschap Gelre, via deze moeilijk bereikbare noordoosthoek, vanuit zee binnen te dringen. De aanwezigheid van een bolwerk in de vorm van een ommuurde stad, zou het gevaar van het overzeese binnenvallen kunnen indammen. Harderwijk lag op de grens van het graafschap en was dus in feite een grensstad.
- 2 Er is betaald voor de stadsrechten, hetgeen wel vaker gebeurde. Zo betaalden op 14 februari 1348 schepenen en raad van de stad Harderwijk 2500 "kleine penningen" voor meer stadsrechten
- 3 Harderwijk kreeg stadsrechten, omdat Harderwijk zou kunnen uitgroeien tot een grote handelsstad omdat het aan water lag. Dat was goed voor het vervoer.

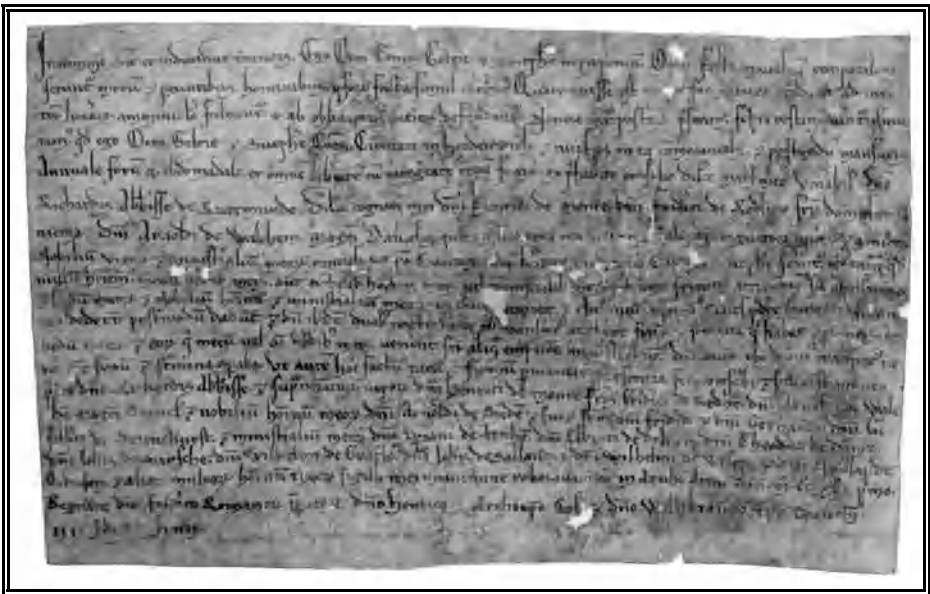
Misschien zijn er andere antwoorden op deze vraag; ik hoor het graag van onze lezers.

Een andere interessante vraag is: waarom kreeg Harderwijk rechten, die gelijk waren aan die van de stad Zutphen en niet die van een andere stad? Daar zijn ook interessante theorieën over. Één van deze staat in een brief die de heer S.P. Haak schrijft aan de commissie die het 700-jarig bestaan van Harderwijk moet voorbereiden: "In iedere streek is een zogenaamde moederstad, rond 1231 was dat voor Gelderland Zutphen; de dochtersteden, waaronder Harderwijk blijkbaar viel, ontvingen dan de rechten of vrijheden van de moederstad. Het Zutphense stadsrecht stond model voor het stadsrecht van Harderwijk, Doetinchem, Wageningen, Groenlo, Hattem en waarschijnlijk ook Elburg".

Maar wat is stadsrecht eigenlijk?

Stadsrecht is een recht dat een stad had. Zowel het woord stad als recht kunnen verschillende betekenissen hebben. In de hele middeleeuwen is het

begrip stad niet scherp omljnd geweest, eigenlijk is het beter om te spreken van stedelijk recht, hetgeen betekent dat het recht betrekking heeft op een bepaalde stad. De term stadsrecht suggereert een weloverwogen en doordacht geheel van recht, maar in werkelijkheid zijn stadsrechten gelegenhedenstukken, produkten van omstandigheden. Er wordt in geregeld wat er op dat moment aan de orde is. Het meest voorkomende is dat het gaat om erkenning en bevestiging door de landsheer in de vorm van een privilege. Voorbeeld zijn de stadsrechten van Zutphen (1190). Deze werden als het ware doorgeschonken aan Harderwijk.

Charter uit 1231 met de stadrechten van Harderwijk (gemeentearchief)

Welke voorrechten of privileges verkreeg Harderwijk in 1231? Deze staan in de oorkonde die de stad Harderwijk kreeg van Otto II, graaf van Gelre en Zutphen. Hierin staan de voorrechten en privileges. Deze oorkonde bevindt zich in het archief van onze stad. Opgesteld in het Latijn en zonder grafelijk zegel. In de oorkonde staat dat Harderwijk tot stad verheven wordt. Ik zal u niet vermoeien met de Latijnse tekst. Wel heb ik een tweetal vertalingen opgezocht, die hierna volgen.

Hieronder volgt de eerste vertaling zoals hij staat in de uitgave van Gelre, Bijdrage en Mededelingen, deel LXXVIII (78), 1987, pag 33:

"In de naam van de heilige en ondeelbare drieëenheid.

Ik Otto, graaf van Gelre en Zutphen, wens heil in eeuwigheid toe. Al wat stervelingen doen, gaat de gang van het tijdelijke. En zodra mensen sterven, gaat verloren wat zij tot stand hebben gebracht. Daarom is het nodig

dat zaken die van nature vergankelijk zijn, met behulp van een schriftelijke optekening in stand worden gehouden en worden beschermd tegen verdwijning in vergetelheid.

Door middel van de getuigenis van deze oorkonde geven wij derhalve te kennen aan het nageslacht dat ik Otto, graaf van Gelre en Zutphen, na voorgaand overleg met mijn dierbare moeder, de eerbiedwaardige vrouw Richardis, abdis van Roermond, mijn dierbare verwant heer Hendrik van den Bergh, heer Frederik van Rheden, broeder van het Duitse Huis, heer Arnold van Walhem, meester Daniël - door wier raad mijn gehele land wordt geregeerd - en met mijn andere verwanten en vrienden, mijn edelen en dienstlieden, heb gegeven de stad (in) Harderwijk en aan de burgers die erin verblijven en er later zullen verblijf houden, een jaar- en weekmarkt en volledige vrijheid met onschendbaarheid van hun goederen, zodat deze stad zich moge verheugen in dezelfde vrijheid als die de stad Zutphen geniet, doch op voorwaarde dat zij geen horige, behorend aan mij of mijn erfgenamen of mijn edele leenmannen of mijn dienstlieden, zal opnemen als burger zonder toestemming van mij en van mijn erfgenamen en van mijn edele leenmannen en dienstlieden. En de burgers van voornoemde stad zullen voortaan watertol betalen zoals zij voorheen hebben betaald. En wanneer ik daar kom voor twee of drie nachten, zullen zij die hooi en stro hebben, dit zonder enige betaling verschaffen aan de paarden van mij en mijn erfgenamen en van degenen die mij of mijn erfgenamen meekomen. Wanneer ik daar evenwel voor langere tijd kom, zal ik zelf hooi en stro kopen.

Opdat nu deze handeling geldig en van kracht blijft, heb ik dit laten schrijven en heb ik dit onder getuigenis van voornoemde vrouw Richardis, abdis, en bovengenoemde mannen heer Hendrik van den Bergh, broeder Frederik van Rheden, heer Arnold van Walhem, meester Daniël en mijn andere edelmannen heer Arnold van Dieden en zijn broers heer Frederik en heer Gerard, heer Gijsbert van Bronkhorst, en mijn dienstlieden heer Christiaan van Arnhem, heer Elbert van Dolre, heer Dirk van Damme, heer Johan van Mersche, heer Willem van Graflo, heer Jan van Salland, heer Willem van Wesepe en heer Nicolaas van Oihuizen en vele andere leenmannen van mij, bekrachtigd met de bescherming van mijn zegel.

Gegeven te Arnhem, in het jaar des Heren 1231, tijdens de regering van heer Frederik, Rooms-Keizer, heer Hendrik, aartsbisschop van Keulen, en heer Wilbrand, bisschop te Utrecht, 11 juni”.

Hier volgt de tweede wat vrijere vertaling zoals u hem vindt op de site van onze Oudheidkundige Vereniging Herderewich.

Vrije vertaling van de privilegiebrief door Herderewich:

“In den naam der heilige drie-eenheid Ik, Otto, levenslang Graaf van Gelre en Zutphen, alle daden der stervelingen zijn aan den vergankelijken tijd onderworpen en daarom gaan met de mensen, als zij sterven, ook hunne werken voorbij.

Daarom is het noodzakelijk, dat alles, wat naar zijn natuur ten ondergang neigt, door middel van het schrift wordt vastgelegd en tegen het geraken in vergetelheid wordt gevrijwaard. Wij brengen daarom ter kennis van het nageslacht, door het getuigenis dezer acte, dat ik Otto, Graaf van Gelre en Zutphen, heb verleend aan de gemeenschap binnen Herderewich en aan de inwoners, die daarin verblijf houden en later zullen verblijven, een jaar- en weekmarkt, en alle mogelijke vrijheid zowel als de ongeschondenheid van haar bezit, volgens het voorgenomen plan van onze geliefde moeder, de eerwaarde vrouwe Richarde Abdis van Roermond, van mijn geliefde verwant Henricus de Monte, Heer Fredericus de Redhen, broeder van het Germaansche huis, van Heer Arnoldus de Walchem, van Magister Daniel, (door wier raad en bijstand mijn hele gebied bestuurd wordt) en van mijn andere verwanten en vrienden, mijn edellieden en ambtenaren; en dat deze genoemde plaats dezelfde vrijheid geniet als die van Zutphen. Dit alles echter onder voorbehoud, dat zij niemand, die of aan mij of aan mijn erfgenamen of mijn edellieden of ambtenaren als slaaf onderworpen is, zonder mijn toestemming, of die mijner erfgenamen, tot een burger zal aannemen.

En de burgers van voormelde plaats zullen de watertollen, gelijk zij die tevoren gaven, ook verder blijven geven. En, wanneer ik aldaar gekomen ben voor een verblijf van een, twee of drie nachten, zullen zij, zonder enige prijs, het hooi en stro dat zij hebben, voor mijn paarden en die mijner erfgenamen en van hen die met mij of mijn erfgenamen zij(n) meegekomen, overgeven. Wanneer ik daar echter tot een langer verblijf ben aangekomen, zal ik zelf voor hooi en stro zorgen.

Op dat deze mijn handeling nu vast en bondig blijve, heb ik dit alles doen beschrijven, en met medeondertekening van voornoemde Vrouwe Richarde de Abdis, en de hier bovenvermelde mannen, Heer Arnoldus de Walchem, Magister Daniel, en van mijn edellieden de Heren Arnoldus de Dieden en van zijn broeders Heer Fridericus en Heer Gerhard, Heer Giselbertus de Brunckhurst en van mijn ambtenaren Heer Christiaan de Arnhem, Heer Elbertus de Dolren, Heer Theodoricus de Damme, Heer Johannes de Marate, Heer Wilhelmus de Graflo, Heer Johannes de Sallandia, Heer Wilhelmus de Wisope, Heer Nicolaus de Oihusen en met ondertekening van veel anderen van mijn mensen door het aanzien van mijn zegel bekrachtigd. Gegeven te Arnhem in het jaar onzes Heren 1231 onder het bestuur van Heer Fredericus de Roomse Keizer, Heer Henricus Aartbisschop te Keulen; Heer Willibrandus Bisschop van Utrecht 11 juni.

Nadat ik beide versies gelezen had rezen bij mij een aantal vragen: Hoe echt is deze oorkonde en welke (stads)rechten verleende deze oorkonde aan Harderwijk? Het is namelijk zo dat de echtheid van een aantal Gelderse stadsrechoorkonden omstreden is. Een aantal onderzoekers hebben de echtheid van de Harderwijkse stadsrechoorkonde betwist. Begrijpt u mij goed, ik wil hier niet zeggen dat de oorkonde vals of onecht is, want daar is al genoeg over geschreven, maar er blijven andere interessante vragen over, die een antwoord behoeven:

- 1 Een punt van belang en zeker niet bekend bij vele Harderwijkers is dat de oorkonde pas later is ingevuld. Op 11 juni 1231 te Arnhem heeft Graaf Otto II een blanco exemplaar ondertekend en pas later is de tekst in de oorkonde opgenomen. Hierover zegt ene heer Ed Harenberg het volgende: Ongetwijfeld heeft graaf Otto II een goede reden gehad, waarom hij op 11 juni 1231 onder belangstelling van vele getuigen slechts een onbeschreven blad perkament bezegelde. Meestal wordt een blanket overhandigd aan de destinataris 1), die dan zelf zorgt voor de voltooiing van de oorkonde. In dit geval is dat niet gebeurd. Blijkens de schrijfhand had de voltooiing plaats in de Munsterabdij te Roermond. Hierbij denkt men onmiddellijk aan de invloed van abdis Richardis. Zij had zitting in de regentschapsraad van haar toen nog minderjarige kleinzoon Otto II. Waarom dit? Het maakt duidelijk dat de tekst bij de officiële rechtshandeling niet beschikbaar was. Maar waarom dan wel in de Munsterabdij?
- 2 Dan staat er in de oorkonde een storende fout, namelijk dat de abdis Richardis de moeder is van de graaf, maar zij was de grootmoeder van de graaf. Hier is nooit een bevredigende verklaring voor gevonden. De bekende schrijvers Sloet en Bondam, maar ook Spaen hebben het nooit kunnen verklaren. De schrijver Harenberg gaat nog verder in zijn verhaal over de oorkonde van Harderwijk (zie BM Gelre, nr 78, 1987, pag 13 ev). Hij suggereert zelfs dat men kan twijfelen aan de rechtsgeldigheid van de oorkonde en dat dit belastend zou kunnen zijn voor de echtheid.
- 3 Het schrift van de oorkonde is geheel in lijn met de tijd. Hoewel weinig verzorgd, heeft de schrijfwijze een natuurlijk en ongedwongen verloop. Vanaf regel 7 (waarin juist de woorden *quorum consilio tota terramea regitur* voorkomen), verandert het schrift. Dit kan er opwijzen dat een deel van de oorspronkelijke tekst werd weggekrast en dat de woorden uit *ipsa civitas eadem libertate gaudeat qua civitas Sutphanie fruitur* op de vrijgekomen plaats werden geschreven. Dit is te zien aan de verkleinde regelafstand en de verandering van het schrift. Deze zinsnede past niet in de tekst, de zin loopt pas goed als je de zinsnede weglaat.

Ter uwer geruststelling, over het geheel genomen is de oorkonde onverdacht. Dat Richardis moeder genoemd wordt van de jonge graaf, terwijl zij zijn grootmoeder is, moet een vergissing zijn van de opsteller of van de schrijver.

Stadszegel van Harderwijk

wordt vervolgd

Visserijberichten (11) 1882

Een product van de voormalige werkgroep "Visserij" die bestond uit wijlen de heren Geerling Petersen, Henk Schiffmacher, Rinus Herzog en Jan Brands. Zij verzamelden alle visserijberichten uit de kranten van 1846 tot 1969.

5-4-1882

Advertentie. De Notaris Termaat zal op Zaterdag 8 april a.s. bij inzet en 8 dagen later bij toeslag telkens om 8 uur in het Wapen van Deventer verkopen Voor Heimen Jansen:

- 1 Een huis met plaats in de Oosterwijk, bewoond door de eigenaar.
- 2 Een vissersschuit met bijbehorende netten, 2 span zeilen, kluiffok, bazaar, en verdere inventaris, in gebruik bij de eigenaar.

12-4-1882

Inzet huis en plaats (zie 5-4-1882) F. 1050.-.
inzet vissersschuit (zie 5-4-1882) F. 175.-.

12-4-1882

Erffhuis verkoop. Zaterdag 22 april ten huize van Heimen Jansen in de Oosterwijk te Harderwijk, de gehele inboedel.

19-4-1882

De bokkingkoopman H.R. ging Dinsdagavond met een vol geladen kar van Harderwijk met doel zijn waar te Nijmegen aan de markt te brengen. Onderweg werd door hem hier en daar halt gehouden, met het gevolg, dat, toen hij in de nacht in Arnhem aankwam, misschien alleen door het instinkt van zijn paard zover gebracht, de man geen boom van een huis meer kon onderscheiden. Aan een hellende straat gekomen, stapte het paard op het trottoir, waardoor het rad der kar brak, het dier op den rug viel en de voerman te midden van een hoop van 67 manden bokking, die door de val grotendeels waren losgesprongen, lag te spartelen.

Het zal de visboer stellig lang heugen, want de gevolgen waren: gewond en bebloed gezicht, een nacht uitslapen op de planken, een bekeuring wegens overtreding der drankwet, een paard met twee gebroken pooten, het wiel van de kar en de kar in stukken, betaling van het werkvolk om de boel op te ruimen en ten slotte afkeuring en vernietiging van de vis. (Weekblad van Rhenen.)

3-5-1882

Harderwijk. De storm, die bij tussenpozen verleden week woedde was noodlottig voor het vissersvaartuig van W.Petersen, dat bemand met twee zijner zoons en een knecht, op de hoogte van Bunschoten omsloeg. De jongste der beide broeders, aan het roer staande, vond terstond de dood in de golven, de ander met de knecht bleef op de omgekeerde kiel verscheidene uren achtereen in dreigend gevaar, toen een visser uit Bunschoten hen

bemerkte, doch alleen de knecht kon redden, die hij behouden alhier aanbracht. Het lijk van de eerst omgekome ne werd tussen het touwwerk gevonden, herwaarts gevoerd en Zaterdag begraven. Dat van de oudste, die gehuwd was, is nog niet gevonden. Deze ramp verwekt alhier algemene deelneming.

3-5-1882

Burgerlijke stand: Overleden 26 april Albert Petersen, ongehuwd, 21 jaar.

3-5-1882

De notaris Termaat zal op aanstaande Zaterdagavond om 8 uur bij inzet en 8 dagen later bij toeslag in het Wapen van Deventer te Harderwijk verkopen voor Willem Petersen Wzn. een goed onderhouden vissersschuit met 4 botnetten, 5 haringnetten, 1 kuil, 2 span zeilen, kluiffok, bazaar, 2 kabels, 2 dreggen, 1 haartouw met toebehoren en verdere inventaris.

10-5-1882

Inzet visschuit van Willem Petersen. F. 750.-.

17-5-1882

Het lijk van de tweede der broeders Petersen, die nabij Bunschoten verdronken zijn, is maandag ook in die omstreek gevonden en alhier ter aarde besteld.

24-5-1882

Burgerlijke stand : Overleden Kars Petersen, 26 jaar, echtgenoot van Willempje Klaver.

24-5-1882

Bij Kon. Besluit van 16 Mei j.l. No.37 is, als blijkt van Z.M. goedkeuring en tevredenheid de bronzen medaille en een loffelijk getuigschrift, ingesteld bij Kon. Besluit van 22 September 1855, No. 64 toegekend aan Willem Blokhuis en Peter Heek Gz. Vissers te Bunschoten, wegens de moedige en gevaarlijke redding van Jan Louw, knecht bij de Harderwijker visser Willem Petersen, wiens visbotter, zoals bekend is, door de hevige storm van 26 april j.l. in de Zuiderzee was omgeslagen, en wiens beide zonen bij dit ongeval zijn verdronken.

De eervolle beloning aan deze brave vissers door de bemoeiingen van de Burgemeesters van Bunschoten en Harderwijk, zal zeker met algemene instemming door de vissersbevolking, zoowel in die plaatsen als elders langs de Zuiderzee, worden vernomen en zal ook evenzeer tot een heilzame prikkel kunnen dienen voor anderen, om, daartoe in de gelegenheid komende, het schone voorbeeld van de Spakenburger visser Blokhuis en van zijn knecht P.Heek Gz na te volgen.

21-6-1882

Overveluwe Nieuwstijdingen.

Harderwijk. Donderdag in de late namiddag zag men van hier in de verte een schip, dat de noodvlag gehesen had. Ondanks de hevige wind waagde een achttal vissers zich in een vaartuig naar het schip, dat met ijzer geladen en van achteren zwaar lek was. 't Was schipper Vos, komende van Hasselt en bestemd voor Amsterdam. Behalve de schipper en zijn knecht was er nog een vrouw met drie kinderen aan boord. Met veel moeite gelukte het aan onze wakkere vissers het schip in de haven te brengen, waar het lek zo goed gestopt werd, dat het schip Zaterdag zijn reis kon voortzetten. Diezelfde dag werd ook door hen een turfschip binnengehaald, dat van zijn ankers was geslagen. De vissers herinneren zich niet ooit in de maand Juni zoo lang achtereen door storm belet te zijn geweest hun beroep uit te oefenen.

28-6-1882

De notaris Termaat zal verkopen op Zaterdag de 1 Juli 1882 bij inzet en acht dagen later bij toeslag om 8 uur in het logement Het Wapen van Deventer te Harderwijk voor Hendrik Luiting:

een overdekte Friese tjalk met toebehoren, als 3 ankers, ketting, stand en lopend want, span zeilen, fok, 2 kluiffokken, haken, bommen enz. liggende in de haven alhier.

Voorbeeld van een Friese tjalk

5-7-1882

Verslag van de gemeenteraad

Punt 10. Tot havenmeester, in plaats van K. Foppen aan wien op verzoek eervol ontslag is verleend, benoemd J.L. Raaijen.

15-7-1882

Bekendmaking van de Burgemeester van Harderwijk:

- 1 Vissen met wonderkuil en kwakkuil is verboden van 15 mei tot en met 15 juli van elk jaar.
- 2 Invoering minimummaat: haring 0.10 m., bot 0.08 m., spiering 0.07 m.
- 3 Invoering letterteken op vissersschepen.
- 4 Harderwijk = HK, te schilderen met olieverf ter weerszijden van de boeg, 0.08 a 0.10 m. onder het potdeksel, of zo nodig hoger en aan beide zijden van het grootzeil onmiddellijk boven de laatste ribband, hoog 0.45 m., dik 0.06 m. voor schepen van 15 ton of meer en 0.25 m. resp. 0.04 m. voor schepen minder dan 15 ton.
Op de zeilen 1/3 langer en dikker dan op de boeg.
- 5 De eerste keer komen de kosten voor rekening van het Rijk.
Men wordt aangemaand e.e.a. voor 1-8-1882 te realiseren.
Nadere inlichtingen worden verstrekt door Klaas Foppen, oud-havenmeester en havenmeester Raaijen.

22-7-1882

De notaris Termaat zal op Zaterdag 29 Juli 1882 bij inzet en acht dagen later bij toeslag telkens om 8 uur in Het Wapen van Deventer te Harderwijk verkopen; een grote botter met 2 span zeilen, kluijfok en bazaar, kabel, dreggen, 8 haringnetten, 6 botnetten, 2 kuils, koksgereedschappen, verder toebehoren, toebehorende aan de erven Evert Bruinink en liggende in de haven te Harderwijk.

22-7-1882

Raadsvergadering. Punt 12. De voorzitter deelt mee, dat B.&W. hebben aangewezen tot leden van de Havencommissie ter vervanging van wijlen de H.H. H. van Vledder en E.J. Fijnvandraat, de H.H. H.G. Goosen en M. van Menk, die zich bereid verklaren deze opdracht te aanvaarden.

21-10-1882

De notaris Termaat zal op Zaterdag 28 oktober 1882 bij inzet en op Zaterdag 4 november daaropvolgende bij toeslag telkens 's avonds om 8 uur in logement Het Wapen van Deventer te Harderwijk verkopen voor Willem Petersen Cz een goed onderhouden grote botter of vissersschuit met fok en zeil, twee kluiffokken en bazaar met zeil, kleden, twee kabels, drie dreegen en verdere complete inventaris, liggende in de haven te Harderwijk en is dagelijks te bezichtigen. Het schip is voor 12 jaar nieuw gebouwd.

Onder de titel "Max Monumentaal" start omroep Max vanaf 3 september een serie artikelen die gepresenteerd gaan worden door Huub Stapel. Het motto van Huub Stapel, ingegeven door boosheid over de huidige situatie:

"HET IS OLIEDOM OM MONUMENTEN VERLOREN TE LATEN GAAN.
ALS DAT GEBEURT, BEGRIJP JE DE WERELD NIET MEER".

Hij hoopt de mensen er van te overtuigen dat we onze zeldzame oude gebouwen moeten koesteren. In elke aflevering zien we hoe Huub als presentator op bezoek gaat bij twee gebouwen die opgeknapt worden. Door geldgebrek lukt het echter niet om het laatste stadium van de renovatie te voltooien. "Tijdens een eerste bezoek maak ik kennis met de vrijwilligers en de eigenaren van het gebouw. We inventariseren de problemen. Ik mag ze namens de BankGiro Loterij een cheque van 50.000 euro overhandigen om het werk af te maken. Na een tijdje keer ik terug om te zien of dat gelukt is. Ik vond het boeiend en ontroerend. Je ontmoet enthousiaste mensen die zich met ziel en zaligheid inzetten voor het behoud van erfgoed".

Ketelhuis met schoorsteen

Reis naar herstel

Voor "MAX Monumentaal" trok Huub het hele land door en klopte aan bij prachtige gebouwen, vaak de laatste in hun soort. "Vorige week ben ik teruggegaan naar Sonnehoeck, een historische druivenkwekerij in het Westland. In magnifieke kassen telen ze daar oude druivenrassen. Het monumentale stookhok met een gigantische schoorsteen staat op instorten. Het is eeuwig zonde als we dat niet kunnen voorkomen. Ook zijn bezoek aan Kasteel Middachten in de buurt van Arnhem was onvergetelijk. "Ik kreeg een rondleiding door Graaf zu Ortenburg in hoogst eigen persoon. In een van de gebouwen op het landgoed bevindt zich de oudste squashbaan van ons land. Hij stamt uit 1914 en verkeerde in een deplorabele staat. Ach, feite-

lijk zijn alle zestien gebouwen bijzonder. We zouden oliedom zijn als we zulke prachtige monumenten verloren laten gaan. We zijn op deze wereld omdat we weten waar we vandaan komen. Alles staat in perspectief. Als je dat weglaat, en dat gebeurt op heel veel plaatsen nu het crisis is, dan begrijp je de wereld niet meer".

Kasteel Middachten

HANZEDAGEN (vervolg)

Kwartiervergaderingen

Deelname stad **Harderwijk** aan de Keulse "Drittelstage"

Drittelstage betekent: Vergadering van Hanzesteden in Keulen. De IJsselsteden behoorden tot het Keulse Kwartier. Dit kwartier was een van de drie, later vier afdelingen van de Hanze.

Vergaderingen van het Keulse "Drittel", in Nederland Hanzedagen genoemd, hebben tot het einde van de zestiger jaren van de 16e eeuw regelmatig plaats gevonden. Daarna is er nog 3 keer samen vergaderd, in 1579 in Wesel, in 1580 in Keulen en in 1603 in Münster. Deze laatste drie werden echter slechts bijgewoond door afgevaardigden van een paar steden, dit in tegenstelling tot eerdere vergaderingen die wel goed bezocht zijn geweest.

Gezicht op Keulen 1531: verkleinde weergave van een 3,52 m grote houtsnede van Anton Woensam uit Worms. Gekopieerd uit: Henne am Rhyn, Dr. Otto: Kulturgeschichte des deutschen Volkes, Erster Band, Berlin, 1897, blz. 387.

Op onderstaande vergaderingen was Harderwijk niet altijd aanwezig, waarschijnlijk liet men zich dan wel vertegenwoordigen:

<u>Datum</u>	<u>Plaats</u>	<u>Harderwijk</u>	<u>Agenda</u>
		wel c.q. niet aanwezig	
22-04-1447	Deventer	niet	1 Agenda van de alg. Hanzevergadering
25-05-1449	Zwolle	wel	1 Afvaardiging naar de algemene Hanzevergadering 2 Kantoor te Brugge
04-11-1451	Nijmegen	niet	1 Verzoek aan Lübeck te onderhandelen met Engeland 2 Verandering van de recesbesluiten t.a.v. Vlaanderen
10-09-1461	Wesel	niet	1 Kantoor te Londen 2 Schot te Brugge
27-05-1518 12 tot	Emmerik	wel	1. Afschrijven van de algemene Hanzevergadering
15-02-1554	Wesel	wel	1. Confederatie 2. Toelating van de bijsteden op de Hanzekantoren

01 tot			
06-10-1554	Keulen	niet	1. Contributie volgens de algemene Hanzevergadering te Lübeck 2. Rapport van de afgevaardigden naar Engeland inzake de bevestiging van de Hanzeprivileges
1557	Keulen	wel	
31-07 tot			
04-08-1564	Wesel	wel	1. Kantoor te Londen 2. Kantoor te Antwerpen 3. Privileges in Frankrijk en Engeland
17 tot			
19-02-1564	Wesel	wel	Hulp tegen de Turken

In 1557 zond men de burgemeesters Gerrit Marissen en Reiner Wolff samen met de stadsdienaar Gerrit Mulert naar de Hanzedag in Keulen.

Gedurende deze periode trachtte de Hanze het opkomende economisch overwicht van Engeland te stuiten en haar eigen verval tegen te gaan door maatregelen als het uitsluiten van Engelse goederen uit haar eigen gebied. Krachtens hun lidmaatschap volgden de steden in Gelderland, waaronder Harderwijk, de politiek die bepaald werd op dergelijke bijeenkomsten. Opmerkelijk is dat nog in het jaar 1564, toen reeds in ons land overall onlusten uitbraken, Nederlandse raadszendingboden in groten getale in Wesel verschenen. We treffen hier de volgende raadszendingboden uit Nederland aan, in alfabetische volgorde:

Arnhem	burgemeester Jak. van Numeren, raadsman Rein. Kempinck en secretaris Wilh. Schluissing
Deventer	burgemeester Lic. Lubb. Winsheim
Doesburg	burgemeester Joh. Suir en raadsman Win. v. Hoen
Harderwijk	schepen Ger. Moritz en secretaris Dan. van Rensen
Kampen	burgemeester Hinr. de Wolfs, heer van Puytegem en secretaris Rein. Jacob
Nijmegen	de beide burgemeesters Wilh. van Huchelen en Gört van Trist en secretaris Joh. ten Hoeffe
Roermond	burgemeester Joh. Bagen, raadsman Wilh. v. Nuiss en secretaris Petr. de Mors
Venlo	burgemeester Dr. Joh. van Stalberg en raadsman Joh. van Grefradt
Zutphen	burgemeester Hinr. v.d. Capellen, raadsman Jak. Schluickwater en secretaris Jak. Van Essen
Zwolle	burgemeester Joh. van Haerst

De ontbrekende steden, waaronder Groningen en Stavoren, hadden zich verontschuldigd.

Men laat afschriften maken van de in 1545 en 1563 door de Hanze met Antwerpen gesloten verdragen.

Aan de volgende beide "Drittelsdagen", in februari 1567 te Emmerich en in oktober van datzelfde jaar in Keulen, hebben aan de eerste slechts Deventer, Zwolle, Kampen en Doesburg en aan de laatste Roermond, Venlo, Stavoren en Bolsward deelgenomen. Sindsdien zijn er geen raadszendingboden

van Nederlandse Hanzesteden meer op "Drittelsdagen" verschenen. Dit was niet omdat men de Hanze niet was toegegaan, maar vanwege de moeilijke oorlogsomstandigheden in de tweede helft van de 16e eeuw.

Uit het volgende stukje Duitse proza blijkt dat de regionale "Hanzedagen" belangrijk waren voor de kleinere Hanzesteden, zoals Harderwijk:

Anders als bei den großen Hansetagen mit hohen Kosten und logistischem Aufwand, waren die sogenannten Regionaltage sehr viel leichter umzusetzen, da die geladenen Gäste nicht so große Reisen unternehmen mussten, um an ihr Ziel zu kommen. Denn, wie der Name schon sagt, waren auf dem Regionaltag, Städte aus näherer Umgebung vertreten. Sie berieten sich, handelten Tagesordnungspunkte für den Hansetag aus, und beantworteten auch nicht-hansische Fragen, die auch für Städte, die nicht in der Hanse waren, interessant waren. Sie durften den Einladungen nämlich ebenfalls folgen, mussten jedoch den Saal verlassen, wenn wieder hansische Themen besprochen wurden.

De Zuiderzeesteden

In het westelijke Hanzegebied vormden Overstichtse, Gelderse, Zeeuwse, Hollandse en Friese steden vanaf het midden van de veertiende eeuw een stedengroep die in de recessen van de Hanzedagen als Zuiderzeesteden werd omschreven. (De term was geografisch niet accuraat: een groot deel van de steden die tot de groep werden gerekend, lag niet (direct) aan de Zuiderzee, waaronder Dordrecht, Brielle, Zierikzee, Middelburg en Zutphen). Vertegenwoordigers van deze steden voerden regelmatig overleg met elkaar over Hanzezaken: op algemene Hanzedagen lieten zij zich door elkaars afgevaardigden vertegenwoordigen en in het geval van een militair optreden kwam het zelfs tot concrete samenwerking. In 1367 waren het "(...) *de van Dordrecht, van Aemstelredamme, van Stavoren, van Herderwyck unde allen stede de by der Zuderzee bezeten zyn, utghenomen de van Kampen*" die de opdracht kregen een kogge met honderd gewapende mannen te leveren in de strijd tegen Waldemar, terwijl Kampen geheel zelfstandig ook nog eens 150 man, verdeeld over 3 schepen, zou leveren. In de Deventer stadsrekeningen zien we dat deze plannen tot samenwerking ook daadwerkelijk verwezenlijkt werden.

Zuiderzeestedenvergaderingen

Daarnaast vergaderden de Zuiderzeesteden ook vaak onderling. Meestal hadden deze geen Hansisch karakter. Ook daarin nam Harderwijk deel. Een samenkomst van Stavoren, Kampen en Harderwijk vond plaats in 1321. Tussen Deventer en de Gelderse steden vond geregeld overleg plaats, vooral tijdens de adelstwisten na 1350.

De dagvaarten, welke zo nu en dan tussen Deventer, Zutphen, Elburg en Harderwijk plaatsvonden, hadden echter wel een Hansisch karakter. Deze

vonden meestal plaats in Beekbergen in 1368, 1369, in januari, juni, juli en september 1394 en op 16 mei, 26 mei en 16 juli 1395. In Harderwijk vergaderde men in 1362, 1363 en 1370. Soms kwam men bijeen voor een zogenaamd speciaal geval. In dit geval in Harderwijk.

Op 6 mei 1394 kwam er een verdrag tot stand tussen de steden Zutphen, Deventer, Harderwijk, Elburg, Stavoren en Hindeloopen, gesloten op een dagvaart te Harderwijk, omtrent de uitrusting van een gewapend schip en er werd een brief van de afgevaardigden van de steden aan de magistraat der stad Lübeck gezonden.

Overzicht van vergaderingen na 1434:

<u>Datum</u>	<u>Plaats</u>	<u>Harderwijk</u> wel c.q. niet aanwezig	<u>Onderwerpen</u>
06-08-1435	Over de IJssel	niet	Afvaardiging naar de algemene Hanzevergadering
11-08-1446	Apeldoorn	wel	1. Rol van Antwerpen 2. Bemiddeling in het geschil Bremen en Vlaanderen
03-07-1449	Apeldoorn	niet	
15-06-1450	Apeldoorn	niet	
03-09-1450	Apeldoorn	niet	
april/mei 1451	Harderwijk	wel	Ontwerp tohopesathe ¹⁾
09-05-1452	Arnhem	niet	
mei 1461	Apeldoorn	niet	
juli 1463	Nijmegen	niet	
21-03-1469	Arnhem	wel	1. Agenda algemene Hanzedag te Lübeck 2. Kantoor te Londen
april 1469	Zutphen	niet	
08-08-1470	Apeldoorn	niet	
09-04-1473	Apeldoorn	niet	
20-04-1473	Hatterm	wel	1. Onderhandelingen te Urecht 2. Kantoor te Londen
05-02-1478	Apeldoorn	wel	1. Schot in Holland, Zeeland en Brabant 2. Twist Riga-Zuiderzeesteden
19-07-1484	Apeldoorn	wel	Verzet tegen schot in Holland, Zeeland en Brabant
23-09-1484	Zutphen	niet	
19-04-1485	Apeldoorn	niet	
25-04-1486	Apeldoorn	niet	
26-03-1487	Zutphen	wel	1. Agenda algemene Hanzedag te Lübeck 2. Schot in Brugge i.v.m. de vrede van Frankrijk
27-01-1491	Zutphen	niet	
23-07-1496	Deventer	niet	
20-05-1530	Deventer	niet	
13-03-1554	Deventer	niet	
14-07-1559	Zutphen	wel	Afschrijven van de algemene Hanzevergadering en de Keulse kwartiervergadering.

Deze laatste was de drukst bezochte Zuiderzeestedenvergadering met 14 deelnemers. Wat opvalt is dat er verschillende keren in Apeldoorn vergaderd werd, terwijl Apeldoorn geen Hanzestad was. Hier was namelijk een "Herenhul" gevestigd.

Op deze "Herenhul", een wat afgelegen heuveltop in het Engelandersholt, vlak achter het Gelre Ziekenhuis in Apeldoorn, herinnert een zwerfsteen aan het roemrijke verleden van deze plek.

De Herenhul lag op een belangrijk kruispunt: de handelsroute Harderwijk-Arnhem kruiste hier de weg van Deventer naar Amersfoort. Ook werden hier andere belangrijke vergaderingen gehouden. Regelmatig troffen hier in de veertiende en vijftiende eeuw Overijsselse en Gelderse handelssteden elkaar. Zoals in 1368, toen vertegenwoordigers van Deventer, Zutphen, Harderwijk en Elburg in Beekbergen beraadslaagden over de oorlog tussen de Hanze en Denemarken. Er waren in de 15e eeuw vergaderingen van de Hanzesteden en de Zuiderzeesteden, waaraan Zutphen, Deventer, Zwolle, Kampen, Harderwijk en Elburg deelnamen. Daar kwamen veel toeschouwers op af en handelaars richtten er marktkaampjes in om wat te verkopen aan al dat volk. Ook in latere jaren werden in het Engelandersholt soortgelijke vergaderingen gehouden, het laatst in 1486.

In 1441 had Zwolle grote geschillen met de Gelderse Hanzesteden en dan vooral met Harderwijk. De geschillen tussen Zwolle en Harderwijk waren echter ook in het volgende jaar niet opgelost. De algemene Hanzevergadering van 1442, die overigens alleen door Kampen als Nederlandse stad werd bezocht, besloot daarom dat Kampen en Zutphen het geschil tussen Zwolle en Harderwijk moesten zien op te lossen. Regel binnen de Hanze was immers, dat als twee Hanzesteden in twist geraakten, de beide dichtst bij gelegen steden die strijd moesten zien bij te leggen. Slaagden zij daarin niet, dan werden beide partijen voor een oplossing van hun geschil naar de eerstvolgende algemene Hanzevergadering verwezen.

Pas in 1446 was weer een gemeenschappelijke voorvergadering van de Overijsselse en de Gelderse Hanzesteden samen mogelijk, eerst in Windesheim en vervolgens in Apeldoorn. Daar beloofde Zwolle tezamen met Zutphen en Harderwijk te bemiddelen in het geschil, dat Bremen toen met Vlaanderen had. Deze Zuiderzeestedenvergadering werd weer gevolgd door een voorvergadering in Deventer als voorbereiding op de algemene Hanzevergadering van 1447 te Lübeck. De vergadering te Deventer wordt wel gezien als de voorloper van wat korte tijd later de Keulse Driittelvergadering genoemd zou worden. Op deze vergadering waren namelijk ook Münster en Wesel aanwezig.

Contributie

Nog iets over de contributie, welke de steden moesten betalen aan de Hanze. Ook Harderwijk kreeg hiermee te maken. De contributiebetaling was tevens een soort rangorde. Waar stond Harderwijk dan? Welnu aan de hand van een tweetal overzichten (A en B) laat ik u zien hoeveel contributie Harderwijk betaalde aan de Hanze.

A. Dit is de lijst van de Hanzedag in 1540 zoals hij is vastgesteld. De steden welke hierop staan zijn verdeeld in drie groepen; het Lübeckse, het Keulse en het Saksische "Quartier".

Op de lijst van het Keulse "Quartier" komen 13 Nederlandse steden voor:

Deventer, Kampen	180 Thaler
Nijmegen, Zutphen, Groningen en Arnhem	90 Thaler
Zwolle	75 Thaler
Stavoren, Roermond, Venlo en Doesburg	60 Thaler
Harderwijk en Bolsward	50 Thaler

Elburg ontbreekt op deze lijst. Waarschijnlijk betaalde Elburg bij aan de genoemde Gelderse steden want het gebeurde vaak dat de grote steden een deel van hun belasting op de kleinere verhaalden. In totaal brachten de Nederlandse Hanzesteden 1135 van de 6200 Thaler op, dat is ruim 18%, dus een aanzienlijk deel.

B. Op grond van gegevens over de hoogte van de afdracht die elke Hanzestad de organisatie verschuldigd was, heb ik op een viertal momenten in de eerste helft van de 16e eeuw een rangorde aangebracht.

Rangorde van de Nederlandse Hanzesteden op basis van hun contributie in 1494, 1506/1507, 1518 (alle in Rijnse guldens) en 1557 (in Thalers):

<u>Bedrag</u>	<u>1494</u>	<u>1506/1507</u>	<u>1518</u>	<u>1557</u>
60	Deventer, Kampen	Bolsward	Deventer Kampen	
50				Deventer
40	Harderwijk Bolsward	Deventer Harderwijk	Harderwijk Bolsward	Kampen
35				Groningen Nijmegen
30	Groningen Arnhem Nijmegen Zutphen	Groningen Arnhem Nijmegen Zutphen Kampen	Groningen Arnhem Nijmegen Zutphen	Arnhem Zutphen Harderwijk Bolsward
25	Zwolle	Zwolle	Zwolle	Roermond
23				Zwolle
20	Stavoren Roermond	Stavoren Roermond	Stavoren Roermond	Stavoren Venlo
12				Elburg
10	Elburg	Elburg	Elburg	

Hierbij zij opgemerkt dat Groningen steeds in het midden zit en valt op dat Harderwijk ook na de stadsbrand van 1503 steeds in de bovenste regionen te vinden is. Waarom Harderwijk zoveel bijdroeg terwijl men het geld hard nodig had voor andere zaken is nooit duidelijk geworden.

Op 23 augustus 1591 ontvangt de stad van Keulen "eene waarschuwing" tot betaling van 1200 daalders, zijnde haar achterstallige contributies aan de Hanze. En in 1615 moet Harderwijk nog 117 guldens betalen en ook in 1628 nogmaals hetzelfde bedrag.

Nog een opmerkelijk bericht:

Op de dagvaart te Lübeck op 21 oktober 1368 werd er afgerekend omtrent het afgesproken pondgeld. Lübeck moest het meest betalen, nl. 1480 mark; Kampen 397 mark, Harderwijk 69 mark en 1 stuiver; Zutphen 31 mark min 5½ stuiver; Elburg 22½ mark. Deze drie steden waren ook de enige Gelderse steden, die hadden deelgenomen aan de oorlog tegen Waldemar. Wat aan deze afrekening opvalt is dat de Gelderse steden, waaronder Harderwijk, geen groot aandeel hadden in de handel met de Hanze.

Tot slot nog een fragment uit één van de Hanzevergaderingen:

Een roerige Hanzevergadering

De afgevaardigden van de Hanzesteden namen bij de algemene Hanzevergadering altijd een vaste plaats in. Lübeck zat de vergaderingen voor en naar gelang van belangrijkheid van de overige steden was hun een plaats in de rangorde van zetels aan de vergadertafel toebedeeld. Dat gaf nogal eens aanleiding tot conflicten. Een bekend voorval speelde zich af bij de algemene Hanzevergadering van 1530 in Lübeck. Direct bij de aanvang van de ver-

gadering maakte de burgemeester van Zwolle bezwaar tegen zijn plaatsing. Hij achtte die minder belangrijk dan die van Kampen en voelde zich in de oudste rechten aangetast. Hij had natuurlijk gelijk, want inderdaad was Zwolle in 1407 officieel weer tot de Hanze toegetreden en Kampen pas in 1441. De Kamper burgemeester voerde daarentegen aan dat Kampen overal waar het samen met Zwolle verscheen, altijd een belangrijker plaats kreeg toegewezen dan Zwolle. Lubeck stelde voor de zaak te laten rusten tot de volgende vergadering maar de Zwolse burgemeester wees dit voorstel van de hand. Hij nam geen genoegen met deze plaats, en mocht hij geen betere plaats krijgen dan keerde hij naar Zwolle terug. Beide burgemeesters werden toen uit de vergaderzaal verwijderd zodat de Hanzevergadering dan ongestoord uit kon zoeken wie nu wel de meeste rechten had. Uiteindelijk werd Zwolle in het gelijk gesteld. De voorzitter van de Hanzevergadering verzocht toen de burgemeesters van Deventer, Keulen en Hamburg dit aan beide wachtende burgemeesters mee te gaan delen. Deventer verontschuldigde zich echter, omdat het als naaste buur niet de schijn wilde wekken, de een meer toegeneigd te zijn dan de ander. De Kamper burgemeester moest, toen hij de beslissing hoorde, wel even "apart genomen" worden maar nam tenslotte met een kwaad gezicht de plek van Zwolle in.

wordt vervolgd

In het volgende Vittepraetje zal ik iets vertellen over de Hanzewegen welke Harderwijk aandeden of vanuit Harderwijk begonnen.

noten:

- 1) TOHOPESATHE (N.-O.-Nederl.) Met onduidelijke betekenis: verband; mogelijk ook: vergadering, bijeenkomst, zitting van een bestuurlijk lichaam. Sinds lang verouderd (Woordenboek Nederlandse Taal)

Lübeck in de late middeleeuwen

MULTITOOON

VERRASSEND ONGEWOON!

Kringloopartikelen
voor een
betaalbare prijs

inboedelservice:
bezemschoon
opleveren van woning
of kantoor

oppimpen van
meubels naar uw
wensen en ideeën

MULTITOOON: DE
WINKEL VOOR
KWALITATIEVE EN
BETROUWBARE
GOEDEREN!

ophalen en
bezorgen van
goederen

Multitooon winkel
Gelreweg 7
3843 AN Harderwijk
0341-274480

Multitooon werkplaats
Gelreweg 4B (ingang
Graaf Ottolaan)
3843 AN Harderwijk
0341-274480

Deze keer weer eens een verhaal over een "vreemde Harderwieker" en zijn nageslacht in Harderwijk. Het gaat over Barnhard Figge. Later werd hij Fiegen genoemd. Hij kwam hier in de Franse tijd tussen 1795 en 1813. Mogelijk is hij als militair hier gekomen. In elk geval was hij later dus wijnkopersknecht. Zijn geboortestreek ligt ten oosten van de plaats Marsberg in Duitsland, ten westen van de E331. Het Teutoburger Wald ligt er ten Noorden van. Barnhard heeft in Harderwijk nogal wat nageslacht gehad. In 1947 woonden er 18 personen met de naam Fiegen in Gelderland, waarvan 16 in Harderwijk, 1 in Apeldoorn en 1 in Culemborg. Zoals u bij generatie 6 kunt zien, is onze secretaris Jan Mons ook met een nazaat getrouwd.

Tenzij anders vermeld zijn geboortes (), ondertrouw (oo), huwelijken (x) en overlijdens (†) te Harderwijk en is de religie Nederlands Hervormd.*

Generatie I

- I **Johan Otto FIGGE**, geb. voor 1750.
Tr. **Suzanna Margaritha NN**, geb. voor 1750.
Uit dit huwelijk:
1. **Barnhard** (zie II).

Generatie II

- II **Barnhard FIEGEN (FIGGE)**, dagloner, wijnkopersknecht, * Hesperinghausen (Duitsland) 10-4-1770, † 4-1-1831, zn. van **Johan Otto FIGGE** woonde op 1-1-1830 huis 149 in de Kerkstraat.
oo 20-3-1802, X 4-4-1802 met **Maria Susanna van den EMSTER**, gedoopt 18-4-1782, † 21-4-1850, dr. van **Beerent van den EMSTER** en **Maria Gerritsen**, clavigera (sleutelbewaarster).
Uit dit huwelijk:
1. **Maria**, * 3-8-1802, ged. 8-8-1802.
x 30-7-1828 met **Carl SEUFFERT**, * Hammelburg circa 1804, zn. van **Jacob SEUFFERT** en **Maria Catharina SCHMIDTS**.
 2. **Zusanna Margrieta**, * 22-2-1804, ged. 4-3-1804, † 30-11-1884,
x 28-12-1826 met **Jan GAKES**, smid, * Apeldoorn 23-4-1801, ged. 3-5-1801, † 14-4-1881, zn. van **Berend GAKES (GEUKES)**, kleermaker, en **Mechteld PANNEKOEK**.
Bev.Reg. 1850-1855 : wijk 1, huis 49, Achter de Plantage
 3. **Berent Otto**, gepens. militair, * 18-11-1809, ged. 26-11-1809.
Bev.reg. 1850-1855 : wijk 4, huis 4, Donkerstraat, aangekomen van huis 46 aan de Brink, vertrokken naar wijk 4, huis 4 en daarna, wijk 7, huis 76, Oliestraatje.
x 18-9-18 met **Gijsberta Geertruida WANSINK**, * 24-3-1806, ged. 30-03-1806, † 19-1-1855, dr. van **Hendrik WANSINK**, looijersknecht, winkelier, en **Anna Margrita HUIJGENS**.
Bev.reg. 1850-1855 : wijk 5, huis 38, Luttekepoortstraat.
 4. **Fredrik Otto**, * 12-10-1811, † 20-10-1811.

5. **Frederik Otto** (zie IIIa).
6. **Jacobje**, * 4-12-1814, Relatie okt. 1834, met een onbekende man:
Hieruit **Johanna Wilhelmina (Naatje) FIEGEN**, * 19-06-1835,
x 25-3-1863 **Wiebe van den Bosch**, * Zwolle circa 1836, zoon van
Godefridus van den Bosch en **Luitje ten Bolder**.
x (1) 22-6-1842 met **Jean BRIDEL**, kleermaker, * Maastricht
11-2-1803 (RK), † 5-11-1864, zn. van **Jean Charles BRIDEL**,
militair, en **Marie Anne HONI**.
Bev.Reg. 1850-1855 : wijk 1, huis 44 in de Smeepoortstraat .
x (2) 1-11-1865 met **Tako MESDAG**, * Bolsward circa 1827,
zn. v. **Johannes Takes Mesdag** en **Akke IJkes IJkema**.
7. **Johanna Willemina**, * 12-2-1817, † 12-11-1834.
8. **Fredrik Wilhelm**, * 29-1-1819, † 03-02-1819.
9. **Harmanus** (zie IIIb).
10. **Johanna Willemina**, * 29-5-1822, † 23-7-1838.
11. **Johan Wilhelm** (zie IIIc).

Generatie III

- IIIa **Frederik Otto FIEGEN**, schoenmaker, * 27-9-1812, † 18-10-1850, zn.
van **Barnhard FIEGEN (FIGGE)**.
x 27-4-1842 met **Antonia BRANDS**, * 13-4-1812, dr. van **Otto
BRANDS**, daghuurder, nachtwaker, en **Margrietje KLAASSEN**.
Bev.reg. 1850-1855 : wijk 4, huis 55 aan de Brink.
Uit dit huwelijk:
1. **Maria Susanna**, * 6-2-1843.
x 28-4-1869 met **Philip Carel RABANUS**, * Amsterdam circa 1835,
zn. van **Johann Martin RABANUS** en **Hilgonda Johanna DENZER**.
 2. **Margaretha**, * 16-9-1844, † 14-2-1846.
 3. **Bernard**, * 2-11-1845, † 23-12-1845.
 4. **Bernard**, * 2-2-1847, † 6-7-1847.
 5. **Margaretha**, * 4-5-1848.
- IIIb **Harmanus FIEGEN**, soldaat, oppasser, arbeider, * 3-1-1820, † voor
1862, zn. van **Barnhard FIEGEN (FIGGE)**. Bev.Reg. 1850-1855 : wijk
1, huis 49, Achter de Plantage, vertrokken naar wijk 7, huis 47
Haverstraat dan naar wijk 4, huis 74, Achter de Muur, wijk 6, huis 77
Vulderstraat en huis 92 Vulderstraat.
x (1) 15-10-1851 met **Marritjen HUTTEN**, dienstmeid, * 19-04-1831, †
17-07-1853, dr. van **Harmen Willems HUT**, voerman, daghuurder, en
Jannetje Jans ZIEL.
x (2) 2-11-1853 met **Maria POELMAN**, dienstmeid, * 6-7-1824
(gezindte: Ned.Herv.), † 2-2-1888, dr. van **Harmanus POELMAN**,
schrijnwerker, kastenmaker, en **Hendrikjen HENDRIKS**.
Maria was weduwe van Evert van 't Hof, ze trouwde later met Klaas
Schaftenaar.
Uit het eerste huwelijk:
1. **Bernardus**, *3-1-1852, † 28-11-1852

Uit het tweede huwelijk:

2. **Barnhard** (zie IV).

IIIc **Johan Wilhelm FIEGEN**, timmerman, * 3-8-1826 † 27-11-1864, zn. van **Barnhard FIEGEN (FIGGE)** (zie II). Bev.reg. 1850-1855 : wijk 5, 1e gedeelte Grote Haverstraat 83, wijk 3, huis 77 Achter de Kerk.
x Nijkerk 25-5-1853 met **Grietje van MOURIK**, meid, * Nijkerk circa 1831, † na 1864, dr. van **Cornelis Wiltvang van MOURIK**, stadsbode, wagenmaker, en **Luitje van ROUENDAL**.

Bev. Reg. 1850-1855: wijk 12a, huis 19 Hierden.

Uit dit huwelijk:

1. **Maria Lutera**, * 14-3-1854.
2. **Luitje**, * 14-4-1857, † Nijkerk 13-10-1876.
3. **Bernard**, * 8-3-1861.

Generatie IV

IV **Barnhard FIEGEN**, mandenmaker, * 5-9-1854, † 20-11-1922, zn. van **Harmanus FIEGEN** (zie IIIb). Woonden Vulderstraat, wijk C huis 214.
x 13-2-1878 met **Petronella GEURTSSEN**, * 16-8-1854, † 28-2-1929, dr. van **Roelof GEURTSSEN**, daghuurder, arbeider, en **Petronella ZEVENBERGEN**.

Uit dit huwelijk:

1. **Maria**, * 15-4-1878, † 6-9-1878.
2. **Roelof** (zie Va).
3. **Maria**, * 30-8-1882, † 3-11-1882.
4. **Maria**, * 9-10-1883, † Vreeswijk 3-5-1949.
x 26-5-1909 met **Antonius Johannes WELLING**, * Utrecht circa 1885, zn. van **Johannes WELLING** en **Cornelia MEERBEEK**.
5. **Peter**, * 1-2-1886, † 23-7-1886.
6. **Petronella**, * 9-5-1887, † Utrecht 14-12-1945, verbleef van 2-8-1922 tot 18-9-1922 te Utrecht.
x 6-9-1922 met **Evert Lambertus STEFFAAN**, * Utrecht circa 1889, zn. van **Jacob Frederik STEFFAAN** en **Hendrika LANDZOUT**.
7. **Heintje**, * 4-1-1890.
x 12-11-1913 met **Frans BERKHOF**, timmerman, * 's-Gravenhage 2-9-1884, zn. van **Jacob BERKHOF** en **Pieterella de KOK**. Woonden Brouwersteeg A 250, 3, Prins Frederik Hendriklaan 36, Smeepoortenbrink 48. Op 19-11-1927 vertrok hij naar Hengelo, gevolgd door zijn gezin op 6-1-1928.
8. **Aleida**, dienstbode, * 14-11-1892, begr. 11-12-1961. Woonde Vulderstraat 6, van 6-3-1929 tot 22-3-1929, Grote Poortstraat 13, tot 8-7-1929.
x 19-6-1929 met **Marten van VLEDDER**, stalhouder, * 14-1-1878, zn. van **Hendrik van VLEDDER**, stalhouder, en **Reijntje Elise van DAALen**, stalhoudster.
9. **Dreesje**, * 20-11-1894. Ze kwam op 23-4-1923 uit Utrecht, bij haar moeder in de Vulderstraat wonen. Op 21-12-1923 vertrok ze weer

naar Utrecht.

x 19-12-1923 met **Jacobus Hendrikus van BEEK**, * Utrecht circa 1894, zn. van **Johannes van BEEK** en **Antje VEENENDAAL**.

10 **Barnhard** (zie Vb).

Generatie V

Va **Roelof FIEGEN**, mandenmaker, * 28-8-1880, † Ermelo, begr. 3-5-1958, zn. van **Barnhard FIEGEN** (zie IV). Woonden Oliestraat C 244, Grote Poortstraat C 339, 13.

x 27-1-1909 met **Petronella Hendrika SMIT**, * 25-09-1879, begr. 19-5-1959, dr. van **Rik SMIT**, arbeider, wijnkopersknecht, en **Gijsje JONKER**, dienstmeid.

Uit dit huwelijk:

1 **Barnhard** (zie VI)

2 **Gijsje**, * 16-9-1911

3 **Peter**, * 4-1-1914.

4 **Hendrika**, * 19-3-1916, † 18-11-2000.

x **Gerrit KRAAIJENHOF**, vishandelaar, * 17-11-1915, zn. van **Gerrit KRAAIJENHOF**, visventer, en **Jetske WIERSMA**.

5 **Maria**, * 26-1-1919, † 23-6-1919.

Vb **Barnhard FIEGEN**, mandenmaker, arbeider gemeentereiniging, * 12-4-1897, † 27-10-1985, zn. van **Barnhard FIEGEN** (zie IV). Woonden Smeepoortenbrink 5, Grote Poortsx 17, Scheepssingel 4, Kr. Oosterwijk 1.

x 29-12-1920 met **Evertje PLAKKE**, * Elburg 31-1-1900, † 7-6-1971, dr. van **Gerrit PLAKKE**, los werkman, en **Dirkje AUGUSSON**.

Uit dit huwelijk:

1. **Petronella** (Pietje), * 9-6-1921, † 3-4-1999.

x 25-4-1945 **Jan JANSEN**, visser, * 28-5-1918, † 12-5-2002, zn. van **Meijndert JANSEN**, visser, schipper HK 7, en **Hendrika Alberta** (Heine) **FOPPEN**, dienstbode bij J.Karssen.

2. **Dirkje**, * 2-2-1924, † 18-12-1925.

3. **Barnhard**, * 25-1-1927.

4. **Gerrit**, * 19-3-1929, † 16-4-1929.

5. **Dirkje**, * 18-7-1931, † 13-8-2001.

6. **Gerrit**, * 18-2-1933.

7. **Roelof**, * 28-10-1935. Emigreert naar Canada

8. **Gerbrandina Maria**, * 13-12-1937.

x 6-6-1962 **Riekert HOEVE**, slager, * 24-1-1937, † 20-4-1986, zn. van **Hendrik HOEVE**, slager, en **Gerritje LIEMAN**.

9. **Nelleke**.

10. **Aalt**.

Generatie VI

VI **Barnhard FIEGEN**, mandenmaker, * 26-1-1910, zn. van **Roelof FIEGEN** (zie Va). Woonden Grote Poortstraat 17.

x Broek op Langendijk 17-2-1938 met **Maartje van NIJENDAAL**,
* Broek op Langendijk 14-11-1912.

Uit dit huwelijk:

1. **Petronella Hendrika**, * 19-10-1940.
2. **Grietje (Greetje)**, * 25-9-1948, x 20-6-1972 **Jan Eduard Mons**,
secretaris van Herderewich, * Barneveld 3-9-1949.
3. **Roelofina**, * 9-2-1954.
x 23-11-1973 **Jan TIMMER**, * 6-4-1951, zn. van **Hendrik TIMMER**
en **Maasje DOOIJEWIJD**.

Waren er eind juni al gemeenteraadsverkiezingen, begin juli worden deze voortgezet, daar de eerste verkiezing geen definitieve uitslag heeft opgeleverd. Alleen de heer L. van Esveld heeft voldoende stemmen behaald om direct gekozen te worden. Voor de rest van de kandidaten moet er een herstemming komen. Vóór 7 juli, de dag van de herverkiezing, trekt de heer Rikaart, één van de kandidaten, zich terug om daarmee een kandidaat uit Hierden meer kansen te geven.

De heren Goosens, Huberts en Wouters worden nu gekozen. De aftredende heer Vitranga die tegen zijn zin weer op de kandidatenlijst werd geplaatst, valt zodoende buiten de boot.

De heer Van Esveld wordt vervolgens weer tot wethouder gekozen. Alle betrokkenen moeten echter nog wel bij de les blijven, omdat wethouder Van Schouwen Harderwijk en de plaatselijke politiek zal verlaten. Maar gelukkig duurt dat nog enkele maanden. De kiesvereniging Gemeentebelang die tot nu toe personen van verschillende "kleur" op de lijst zette maakt bekend dat voortaan slechts zij kandidaat zullen worden gesteld, die op gemeentelijk politiek gebied de vrijzinnige richting zijn toegedaan.

Vanaf 7 augustus zullen de huwelijken niet meer op zondagochtend vanaf het stadhuis worden afgekondigd. Aan het bijbehorende klockgelui om 9 uur komt dan ook een einde. Omdat velen de klok als kerkklok beschouwen zal zij wel gemist worden, zo is te lezen. De afkondigingen zijn voortaan schriftelijk. Vanaf de zaterdag zullen ze gedurende 10 dagen aan het stadhuis aangeplakt blijven. Ook zijn er nieuwe regels van kracht geworden over het aangaan van een huwelijk door militairen. Als gehuwd worden slechts zij aangemerkt die gehuwd zijn nadat zij de vereiste vergunning van hun korpscommandant hebben verkregen. Deze vergunning wordt slechts verleend indien de overtuiging bestaat dat de militair "zulks door gedrag en geschiktheid ten volle verdient".

Aan de Kiezers!

Mijn hartelijken dank aan allen die j. l. Maandag mij, door hun stem, hun vertrouwen schonken. Uit overweging van billijkheid dat Hierden bij deze verkiezing recht op een zetel heeft, trek ik mij voor deze keer als candidaat voor den Gemeenteraad terug en

verzoek ik U dringend

bij de herstemming geen stem op mij uit te brengen. Het is naar mijn bescheiden meening in het waarachtig belang van de Gemeente aanstaande Maandag enkel en alleen te stemmen op de aftredende leden de heeren

VITRANGA en HUBERTS,

en op een der Hierder candidaten. Doet alzoo.

H. RIKAART.

Harderwijk, 4 Juli 1912.

— De vacantie, die aan school C gister reeds is ingegaan, zal aan de scholen A, B en E, aanvangen op Vrijdag 1 Augustus na de middagles en aan de bizondere school van den heer Veenhof op Zaterdag 2 Augustus.

De schoolkinderen krijgen op verschillende tijden vakantie. Van diverse zomeroetstapjes is een verslag te lezen, zoals van de Knapenvereniging Daniël die naar Amsterdam gaan. Schipper Kliest zal de jeugd aan

boord van de Elburger Stoomboot op de rede brengen, maar kan zijn belofte niet nakomen omdat er nog steenkool in het ruim zit. Gelukkig zijn schipper Velthuis en visser Jan van Bijsteren de redders in de nood. Zij brengen de jongelui aan boord. In Amsterdam gaat het "in een geordende stoet" naar Artis en het Rijksmuseum. Maar later slaat de onrust toe als enige jongelui niet meer bij de groep zijn. Enkele anderen weten echter te melden dat zij

— Onder leiding van de heeren Wisse en Dalhuisen en Mej. de Noo, maken de beide hoogste klassen van School A, heden een uitstapje naar Amsterdam. Het bezoek geldt het Koninklijk Paleis, tot het bezichtigen, waarvan H. M. de Koningin haar toestemming verleende, de mailboot „Rembrandt” van de Stoomvaart-Mij. Nederland, het Panorama en Artis. Voorzeker een bijzonder leerrijk uitstapje voor de jongelui die hiervoor zelf hebben gespaard.
Met den laatsten trein keeren ze terug.

bij tantes op bezoek zouden gaan. Gelukkig zijn zij op het tijdstip van de terugreis weer present, maar zij krijgen wel een uitbrander. De terugreis wordt gekenmerkt door veel gevallen van zeeziekte. Een groep meisjes gaat uit naar Zeist; juist op die dag eind juli worden daar al Onafhankelijkheidsfeesten gevierd. De beide hoogste klassen van school A maken ook een uitstapje naar Amsterdam.

Een heel andere reis maakt de 81-jarige H. van Westendorp. Vroeg in de morgen vertrekt hij te voet naar Barneveld voor een familiebezoek. Daar aangekomen moet hij vernemen dat de man van het echtpaar al enige tijd is overleden, terwijl de vrouw naar Apeldoorn is verhuisd. Het is al laat in de avond als hij na de vergeefse reis zijn woonplaats weer binnenwandelt. Veel oudjes hebben in deze tijd een nuttige bezigheid gevonden in het breien van netjes voor fruitmanden. Het vinden van werk valt soms niet mee. Als er aan de haven steenkool moet worden gelost, zijn er 30 gegadigden, terwijl er maar 12 man nodig is. Een bedrijf uit Hengelo heeft werk gedurende de hele zomer voor bekwame timmerlieden tegen een loon van 22 cent per uur. Een echtpaar dat Harderwijk zou willen verlaten kan terecht op een buitenplaats in Wassenaar, waar de vrouw met koken aan de slag kan en de man als koetsier. Mej. de Wed. B. Kappers wordt aangesteld als "agentesse" van de Levensverzekering Maatschappij "Dordrecht".

Levensverzekering-Maatschappij
„DORDRECHT.”

Het Beestuur geeft hiermede kennis, dat wegens het overlijden van haren agent, den heer B. Kappers, als agentesse voor de afdeling „Volksverzekering” te Harderwijk en omstreken is aangesteld:

Mej. de Wed. B. KAPPERS.

Onder verwijzing naar bovenstaande advertentie, bevestelt ondergeteekende zich balsefd aan voor het afsluiten van verzekeringen voor de volksklasse, lijfrente contracten, nitzet studiebeurzenenz:

Wed. B. KAPPERS.

* * Voor de vele bewijzen van hartelijke belangstelling, ondervonden bij de herdenking onzer 60 jarige echtvereeniging, betuigen wij, mede namens kinderen, behuwd- en kleinkinderen onzen **oprechten dank.**

HENDRIK OLOFSEN.
NIESJE OLOFSEN—FREDERIKS
Harderwijk, Augustus 1913.

Een 60-jarig huwelijksjubileum is nog altijd een bijzondere mijlpaal. Hendrik Olofsen en Niesje Frederiks, resp. 81 en 80 jaar oud, trouwden in 1853 en mogen dit jubileum op 4 augustus beleven. Na het overlijden van een volwassen dochter en een zoon, die op zee is verdronken, zijn er nog zes kinderen in leven. Met inbegrip van alle behuwd-, klein- en

achterkleinkinderen zijn er 100 nakomelingen, waarvan er 80 in Harderwijk wonen. Na als vissersknecht en schipper werkzaam te zijn geweest, bleef Olofsen wat aan de wal vissen. Daarna hebben zij, tot nu toe, in hun onderhoud voorzien met het pellen van garnalen en een bescheiden handeltje in turf en hout aan de Vismarkt op nummer D 27 (*nu Vischmarkt 12, red.*).

De door de heer Van Soomeren uit IJsselmonde aangevraagde vergunning voor een visrokerij wordt door de gemeente geweigerd. Wel een vergunning, voor een loodgieterij, tevens koper- en blikslagerij, krijgt de heer Albert Kozijn. Aan de Bruggestraat 109 opent M.C. Goedhart een nieuw bierhuis en aan de Haven opent Volkskoffiehuis "Koophandel en Zeevaart" van A. Velt-huis de deuren. Het beschikt over een nette hotelkamer en zicht op zee.

Enkele vissers komen in het nieuws door de aanvoer van ondermaatse vis. De 44-jarige visser Johannes Marinus van M. heeft de tijdelijke directeur van de visafslag Pieter Hannessen beledigd. Hij krijgt wegens smaad aangedaan aan een ambtenaar in functie fl. 10.- boete of 10 dagen hechtenis opgelegd door de rechtbank in Zwolle. De 19-jarige visser Lambertus Franciscus van

M. wordt -ook in Zwolle- veroordeeld tot fl. 5.- boete of 5 dagen hechtenis; hij heeft Peter Olofsen geslagen en met geweld tegen de grond geduwd.

Tragisch is het overlijden van de 18-jarige Andries Jonker die op 15 juli tijdens het vissen overboord valt. Bijna een week later brengt visser Marten Foppen Kzn. het stoffelijk overschot aan land. De sinds kort gepensioneerde gemeentewerkman P. Geurtsen heeft niet lang van zijn pensioen kunnen genieten. Na een half jaar overlijdt hij, 72 jaar oud. Vele oude vrienden en gemeentewerklieden bewijzen hem op 26 juli de laatste eer. De Burgerlijke Stand meldt de geboorte op 13 augustus van Jannetje, dochter van Jan ten Hove en Anna Attema, en van Frans Antonie de Lange op 10 september. Hij is een zoon van Frans Antonie de Lange en Petronella Dooijeweerd.

Erfhuis Tonsel.

A. J. WILLEMSEN, deursv.
op Woensdag 10 Sept. 1913
's middags om 1 uur, ten huize van
HENDRIK BOE, op Veldkamp te Tonsel
onder Harderwijk, wijzen vertrek
naar Amerika.

verkoopen:

aan drachtige Koe (merk, 3
Nov.) een Geit, een partij
Kippen, een partij ledige
Bijakken, Pommes, Landbouw-
gereedschappen, Houtwerk, Erwtensiroep,
veilige te veld staande Vruchten, als
Bieten, Knoltrappen, Aardappelen en
bruine Bonten.

Voorts huisraad, als: 2 Kasten, Tafels,
Stoelen, Spiegels, Schuifdeuren, Ledikant,
1 veevoer en 1 Kajak Bed, Kinderwagen,
Naaimachine, Kleerkist, Kachel, Kool-
formis, Posten, Pannen, etc.

Te bezien 's morgens vóór den ver-
koop van 11—12 uur.

Posten boven fl. 10.— opdag tot 1 April
1914, overigens tegen contante betaling.

Hendrik Bosch vertrekt naar Amerika, waardoor er een hectare land te huur komt en er erfhuis wordt gehouden op de Veltkamp in Tonsel. Voor mej. Wed. Poel worden goederen verkocht aan de Smeepoortenbrink en aan de Friesche Gracht voor wijlen Jkvr. Van Plettenberg.

De meeste aandacht gaat in deze maanden toch naar de Onafhankelijkheidsfeesten 1813-1913. De Harderwijker Courant heeft in vier artikelen aandacht besteed aan het waarom van de feesten en besluit nu met een korte vooruitblik.

 Notaris Mr. NEEB zal op **Vrijdag 25 Juli 1913** des nam ddags **één uur**, ten sterfhuize van de Hoog-Wegeboren Jonkvrouwe W. M. van Plettenberg aan de Friesche Gracht te Harderwijk, **publiek en à contant verkoopen :**

 Kasten, Stoelen, Tafels, Fornuis, Kachels, Ledikanten met toebehooren, Waschtafels, Schilderijen, Kisten, Manden, Glas- en aarde-werk enz.

Te bezichtigen des morgens vóór den verkoop.

De Onafhankelijkheidsfeesten

In een viertal artikelen gaven we reeds een overzicht van de aanleiding waarom heel het land feest viert, waarom ook Harderwijk zich opmaakt, feestelijk te herdenken het herstel van Nederlands Onafhankelijkheid, nu 100 jaar geleden.

Harderwijk maakt zich op. Allerwegen zijn vaardige handen aan 't werk om plein, straat en steeg in feestdons te steken. Groen en blaauw en vlag en wimpel, met kwistige hand aangebracht, ze zullen vertolken de gevoelens der burgerij, ze zullen toonen, dat Harderwijk niet achter wil blijven in de rij der feestvierende Gemeenten.

En mocht er dan bij de voorbereiding van het feest al eens verschil van meening over onderdelen bestaan, wij twijfelen niet, of op het feest zelve zal alles zich oplossen in de schoonste harmonie.

De Oranjegeest die afschudde 't juk der knechtschap, die Holland Holland dood blijven en Nederlands plaats in der volkeren rij deed handhaven, die geest zal ook ons bewoners van de historische vesten bezielen.

Wij zullen waardig feestvieren en den vreemdeling gastvrij ontruangen, om met ons den trieftoon aan te heffen :

Leve Neerland - Leve Oranje !

Eind augustus is de organisatie geheel rond en zal er een feestgids verschijnen. Wie hier 10 cent aan uitgeeft is helemaal bij de tijd. Het programma ziet er goed uit. In Hierden wordt eind augustus al feest gevierd. Het begint op 27 augustus met een dankdienst in de kerk, geleid door ds. D. Bax. Er is een optocht van minstens 20 versierde wagens te zien, die vanuit het dorp via Hulshorst en De Essenburg hun rondgang ook weer in het dorp besluiten. Na terugkomst zijn er kinderspelen op het erf van J. Boonen en krijgen de kinderen een traktatie. Omdat 31 augustus dit jaar op een zondag valt heeft koningin Wilhelmina de burgemeesters laten weten het op prijs te stellen als de festiviteiten voor haar verjaardag worden uitgesteld naar de maandag. De eerste week van september is er zodoende van alles te beleven in de stad. Op maandagochtend, aan het begin van de feestweek, is er op het exercitieterrein een grote parade van het 20e Regiment Infanterie, gevolgd door een mars door de stad. B&W melden dat de gemeentesecretarie donderdag en vrijdag 4 en 5 september gesloten zal zijn, want op die dagen wordt de onafhankelijkheid in de stad gevierd. In navolging van andere plaatsen, waar de armen een feestgave kregen, heeft de Werkverschaffing besloten -omdat de feestcommissie daar waar-

schijnlijk geen rekening mee heeft gehouden- om ook hier tijdens de festiviteiten aan de meest behoeftigen, ongeacht de gezindte, een versnapering uit te delen, bestaande uit levensmiddelen.

In de straten en aan de winkelpuien zijn prachtige versieringen te bewonderen. De gemeente heeft wel via de krant gewaarschuwd dat het niet de bedoeling is het benodigde groen zonder toestemming uit de gemeentebossen te halen. Het wedstrijdelement ontbreekt ook niet, want er zijn prijzen uitgelooft voor de mooiste werkstukken; architect L.A. van Essen fungeert als jury. De 1e prijs voor de straatversiering wordt toegekend aan de Wolleweverstraat terwijl de 2e prijs naar de Donkerstraat gaat. Voor de gevelversiering worden vijf prijzen uitgereikt.

<i>Gevelversiering.</i>	
1e prijs	R. P. ten Broek & Zonen, Markt.
2e „	firma Bollée, Donkerstraat.
3e „	D. Kok Jzn, Vijhestraat.
4e „	T. v. Maanen, „ „
5e „	H. Cozijnsen Gz., Donkerstraat.

<i>Straatversiering.</i>	
1e prijs	Wolleweverstraat.
2e „	Donkerstraat.

Op de eerste feestdag zijn er in enkele kerken dankdiensten georganiseerd. Schoolkinderen zingen daarna in groepen vaderlandse liederen, de militaire kapel en De Harmonie laten hun muziek horen en alle kinderen zingen gezamenlijk voor het stadhuis, met een schitterend resultaat. Deze ochtend heeft nog een verrassing in petto voor de gasfitter Dirk Barend Kruijsdijk. De burgemeester reikt hem met een hartelijke toespraak de bronzen medaille in de Orde van Oranje-Nassau uit. Alle ingezetenen boven de 80 jaar, 83 in getal, zijn door B&W uitgenodigd de allegorische optocht en andere feestelijkheden vanaf de pui van het stadhuis mee te maken en velen hebben dit gedaan.

Vervolgens wordt de landing van prins Willem Frederik (de latere koning Willem I) op he strand van Scheveningen nagespeeld. De rol van de Prins wordt gespeeld door wethouder Van Schouwen, terwijl gemeentesecretaris Manssen de rol van Gijsbert Karel van Hogendorp vertolkt. De grime was, volgens zeggen, zodanig uitgevoerd dat zeker laatstgenoemde niet te herkennen was. Alle deelnemende personen, ook de Scheveningse roeiers, trekken door de versierde straten naar het stadhuis, waar ook de prins op het bordes heeft plaatsgenomen. Maire Van Overmeer Fisscher, de burgemeester uit 1813, heet de prins welkom en ook de huidige burgemeester Kempers blijft niet achter met een redevoering, die hij in druk zal uitgeven ten bate van het Militaire Tehuis. De Prins is aangekomen met het schip de Maria. Gemeente-architect Tiemens heeft een ontwerp gemaakt voor de versiering van een boot als het oorlogsschip "The Warrior", waarvoor ook 's avonds nog een rol is weggelegd als het fraai geillumineerd in de eveneens verlichte Diepe Gracht ligt. De leden van De Harmonie geven dan een concert aan boord. Voor de genodigden is er om 5 uur een receptie in het stadhuis geweest, gevolgd door een diner, en nog een tuinfeest ten huize van burgemeester en mevrouw Kempers. 's Avonds is de stad door duizenden lampionnen verlicht, zo meldt de krant. In de Buitensociëteit wordt voor leden en genodigden laat op de avond de dag genoeglijk afgesloten met een gezellig samenzijn, maar dan zijn de straten in de stad al weer zo goed als leeg.

Volksspelen te Harderwijk
 TER GELEGENHEID VAN DE
Onafhankelijkheidsfeesten
 op 5 September 1913
 op het Feestterrein in de
WILLEN.

De TOEGANGS...
 1e. Wedstrijd in het Schermen (4 uur, 3 uur)
 2e. " " " " langzaam Wielrijden (keur. halfvijf)
 3e. " " " " Ringsteken per Rijwiel -
 Prijzen Kunstrijderswedstrijden.

De SAMENSTELLEN om half twee...
 1a. Hinderniswedstrijd.
 2e. Tweeskamp (100 M. hardloopen en steenwerpen)
 3e. Kulpsteken.
 4e. Zakloopen.
 5e. Touwtrekken.
 6e. Eejerwedstrijd } uitgesteld voor molten onder dan
 7e. Turftrapan } vijftien.

Prijzen Kunstrijderswedstrijden
 De wed. H. Karssen op de Markt adverteerde met een prachtig afgewerkte goud- en zilverkleurige gedenkpenning voor de prijs van 15 cent, met een aanzienlijke korting bij afname van meer dan 100 exemplaren. En bij Boekhandel W. Wielenga waren één dag na het feest uit een sortering van 50 stuks al diverse kaarten in voorraad

De SAMENSTELLEN om twee...
Hardrijderij met paarden of hitten onder den man
 op de korte baan, om geldprijs van f 25, f 15, f 10 en f 5 Bovendien een extra prijs van f 2.50 voor het mooiste geheel van ruitler en paard.
 Kaartje voor herengenoemde wedstrijden op Dinsdag 3 en Augustus a.s. ten uitsluiting van de CONCERTZAAL.
 De Commissie.

Op vrijdag in de loop van de ochtend beginnen de spelen voor de diverse leeftijden en de animo om mee te doen is groot. Deze buitenactiviteiten mogen zich in mooi weer verheugen én in een grote belangstelling, want tijdens de spelen maken de straten van de stad een uitgestorven indruk, zo vindt de krant. Veel winkels hebben de achterliggende weken reclame gemaakt voor uiteenlopende feestartikelen, van vlaggen en crêpepapier tot een Onafhankelijkheidsspel en Bengaals vuur. De Fa. Ten Broek leverde ook kant en klare versieringen en bij P. Raaijen was tegen een billijke prijs illuminatie per meter te koop. De Grote Bazar van de Fa. wed. H. Karssen op de Markt adverteerde met een prachtig afgewerkte goud- en zilverkleurige gedenkpenning voor de prijs van 15 cent, met een aanzienlijke korting bij afname van meer dan 100 exemplaren. En bij Boekhandel W. Wielenga waren één dag na het feest uit een sortering van 50 stuks al diverse kaarten in voorraad souvenir aan deze feestweek begin september 1913.

Prinspoort te Harderwijk, maar waar?
 Foto mev. G. Verwijs-ten Hove

Prijslijst

Specificatie met prijzen van onze publicaties

	€
Herinneringen aan oom Eibert & Passagiersschepen in Harderwijk . . .	7,50
Effen kieken effen proaten	7,50
Verhalen van Veteranen	12,50
De Jan van Nassaukazerne te Harderwijk (1912-1996)	5,00
De joodse gemeenschap in Harderwijk	5,00
Het kleuter-, lager- en beroepsonderwijs van 1800 tot 1985	2,00
De Calicotfabriek van W. Averink	3,00
Stadskernonderzoek in H'wijk Bruggestr. 8-10 en Vijhestr. 30-32 . .	50,00
Vissen op een zoete zee	22,50
Historisch jaarboek 1992	4,00
Historisch jaarboek 1993	4,00
Harderewich 40 jaar DVD	5,00
Harderewich 30 jaar CD deel 1 & 2	4,00
Kerkenroute Harderwijk	2,00
Wandelroute door historisch Harderwijk (boekje)	2,00
Wandelroute door historisch Harderwijk (folder)	gratis
Fietsroute	gratis
Poster Harderwijk 1860	0,50

Bestuur en Werkgroepen

Bestuur

Voorzitter (aftredend)	Wietse Goedhart	Braamberghout 126	06-10015231
Vice-voorzitter	<i>vacant</i>		
Secretaris	J.E. Mons	Postbus 210 (3840 AE)	42 04 20
Penningmeester	Henk van Till	Kielmeen 11	06-15007350
Hoofdredacteur	<i>vacant</i>		
Public relations	<i>vacant</i>		
Algemeen lid	C.Th. van der Heijden	Bunschotenmeen 21	42 09 71
Algemeen lid	M.E. van der Heijden-Staats	Bleek 16	56 35 31
Algemeen lid	<i>vacant</i>		
Huismeester	Barend Schipper	Landweg 1	06-20194466

Vrijwilligers

<u>Ledenadministratie</u>	Ben Schuchard	Postbus 210 (3840 AE)	
---------------------------	---------------	-----------------------	--

Vittepraetje en Kroniek

Hoofdredacteur	<i>vacant</i>		
Eindredacteur	G. Verwijs-ten Hove	Friesegracht 13	42 06 93
Redacteur	P. Stellingwerf	Metten Gerritskamp 5	55 23 42
Opmaakredacteur	<i>vacant</i>		
Opmaakredacteur a.i.	K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	41 44 31

Archeologie

Henk Hovenkamp	Hoefbladmeen 1	06-53352537
Martijn Beumer	J.P. Heyelaan 42	26 69 81

Werkgroep Hierden

Evert Jacobs	Molenweg 9, Hierden	45 15 89
--------------	---------------------	----------

Monumentencommissie

P. Stellingwerf	Metten Gerritskamp 5	55 23 42
-----------------	----------------------	----------

Straatnaamcommissie

N.C.R. de Jong	Beethovendreef 13	42 13 42
----------------	-------------------	----------

Werkgroep Genealogie

R. Uittien-Jacobs	J.P.Heyelaan 58	41 44 31	voorzitter
G. Verwijs-ten Hove	Friesegracht 13	42 06 93	lid
C. Bruinink-Visser	Melis Stokelaan 33	42 51 15	lid
C. J.M. Bleumink	Bunschotenmeen 67	42 27 16	lid
T. Hop	Garsteland 13, Ermelo		lid
K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	41 44 31	lid
E. Numan-Bouwman	Venkel 24, Dronten	0321-338212	thuiswerkend lid
W.C. Melius	Hanenkamp 84	41 32 10	thuiswerkend lid
M. Jacobs-Zuurveld	Burg. Numanlaan 5	41 31 48	thuiswerkend lid

Open Monumentendag

C.Th. van der Heijden	Bunschotenmeen 21	42 09 71
-----------------------	-------------------	----------

Geveldocumentatie

R.K.S. Beute	Smeepoortenbrink 17	41 62 63
--------------	---------------------	----------

Ornamenten in de stad

N.C.R. de Jong	Beethovendreef	42 13 42
C. J.M. Bleumink	Bunschotenmeen 67	42 27 16
K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	41 44 31

Voor actuele informatie bezoekt u ook onze website www.herderewich.nl
redactieadres **Vittepraetje**: redactie@herderewich.nl

Vervolg vrijwilligers

Distributie Vittepraetje

Hoofdbezorger P. J. van Wageningen Mecklenburglaan 84 41 73 35

Bezorgers

wijk	naam	adres	telefoon
1 = Stadsweiden 1	C. J. M. Bleumink	Bunschotenmeen 67	42 27 16
2 = Slingerbos	C. Deitmers	Stationslaan 117-19	41 51 55
3 = Wittenhagen/Veldkamp	C.G. de Vries	Rooseveltlaan 24	42 67 32
4 = De Stad	E. Beute-Oskam	Smeepoortenbrink17	41 62 63
5 = Stadsdennen	S. Stratingh	Mandemakerstraat 139	
6 = Stationslaan	W.Stratingh	Stationslaan 35	41 35 33
7 = Zeebuurt	L. Postma	Hendric Stevinstraat 8	41 51 78
8 = Hierden	L. Kaandorp	Reigershofweg 4, Hierden	45 16 35
9 = Ermelo	T. Goossens	De Acht Schepel 13, Ermelo	55 42 76
10 = Frankrijk	B.A.M.v.d.Voordt	Kuulekamp 6	41 96 15
11 = Drielanden 1	N.C.R. de Jong	Beethovendreef 13	42 13 42
12 = Ceintuurbaan	P. J. van Wageningen	Mecklenburglaan 84	41 73 35
13= Stadsweiden 2	C.Th. van der Heijden	Bunschotenmeen 21	42 09 71
14 = Binnenstad	A. Jansen	Luttekepoortstraat 186	42 50 10
15 = Friesegracht	M. van Broekhoven	Plantage 68	41 51 73
16 = uitzonderingen	K. Chr. Uittien	J.P. Heyelaan 58	41 44 31
17 = Drielanden 2	H. van de Greijn	Bakenbergerhout 41	41 01 50

Reserve:

Hoofdbezorger K.Chr. Uittien J.P. Heyelaan 58 41 44 31

Bezorgers Harderwijk

J.C. Bood	Bachdreef 239	43 36 92
J. Spaan-Foppen	Da Costastraat 11	41 55 64
M.van Broekhoven	Plantage 68	41 51 73
J. de Fluiter	Grote Oosterwijck 36	41 61 18
W.Petersen	Bruggestraat 23	55 74 70
G. Mons-Fiegen	Tabaksweg 25	42 04 20
B. Companjen	Hoornmeen 9	42 78 15
H. Kappers	Klaproosmeen 75	26 52 52
K.Chr. Uittien	J.P. Heyelaan 58	41 44 31

Bezorgers Ermelo

Mevr. Beijer	Azalealaan 11	55 30 20
W. Hamstra	Harderwijkerweg 157	42 30 11

Voor actuele informatie bezoekt u ook onze website www.herderewich.nl

redactieadres Vittepraetje: redactie@herderewich.nl

Een boeiend adres

**Midden Nederland
Makelaars**

NVM

UNIVE
VERZEKERINGEN

Telefoon (0341) 41 15 41 Telefoon (0341) 41 15 44
Verkeersweg 77, 3842 LE Harderwijk